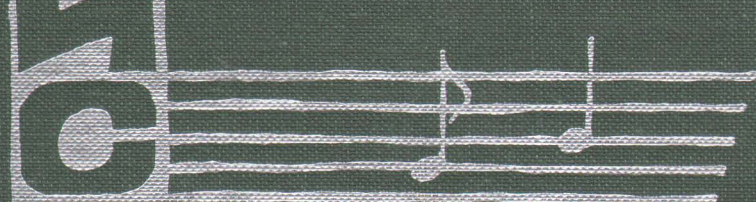

Роман Купчинський

Роман Купчинський

Невиспівані пісні

Вибрана лірика і проза

diasporiana.org.ua

**В-во Пластова Ватага "Бурлаки"
Нью-Йорк
1983**

Roman Kupchynsky

Unsung Songs

Selected Poems and Prose

Упорядкували
Богдан Бойчук і Ольга Кузьмович

Обкладинка й мистецьке оформлення
Ореста Слупчинського

Library of Congress Catalogue Card No. : 83-60020

Copyright © 1983 by R. Kupchynsky Family

P. P. Pyinmuk

Слово від упорядників

Матеріяли, поміщені в цій збірці, вибрані виключно з архіву Романа Купчинського. Підібрати їх не було легко. Роман Купчинський мав звичай писати вірші, думки, цитати чи цілі абзаци оповідань і споминів у різних старих зошитах, нотатниках чи навіть на порожніх сторінках календарів. Багато розпочатих прозових речей, особливо цікавих споминів з дитинства, чи про такі відомі постаті як Митрополит А. Шептицький та д-р Микола Шлемкевич, залишилися в автора незакінченими, і тому упорядники не могли їх вмістити у цю збірку.

Цілий цей архів характеризує автора: його вдачу, його настрої та його невикористані можливості.

Упорядники наголошували в доборі матеріялів поезію і не ставили собі цілі вибирати з його гумористичних нарисів чи оповідань, які друкувалися в журналах чи в пресі, (головним чином в "Ділі"), бо ці матеріяли задокументовані й доступні увазі дослідників. Добірка ця суворо індивідуальна, при тому упорядники керувалися виключно літературними мотивами в доборі. Мови вони не виправляли, залишали авторові діалектизми, щоб не порушувати кольориту рядків. Зробили лише кілька мінімальних поправок там, де закралися цілком певні помилки, та де цього вимагала ритміка вірша. Вони теж включили декілька пісень, які мають поетичну вартість.

Порядок в розділі поезії — хронологічний. Знак питання поруч дати ставить дату написання під сумнів. Недатовані вірші поміщені приблизно між роками їхнього написання (приблизний час писання тих віршів упорядники встановляли за стилем вірша, за характером рукопису та за стилем чорнила; звичайно, тут допустимі помилки).

Упорядники хочуть висловити подяку Володимирові Гнатківському та Юрію Ференцевичу за їх цінну поміч в реалізації цієї книжки. Фото Романа Купчинського на титульній сторінці світлив Володимир Грицин.

Дещо про автора

Роман Купчинський був людиною багатьох талантів, та лише один впав на сприятливий ґрунт, а саме — піснетворство. Точніше, поет інших своїх талантів, які, мабуть, були більші за піснетворство, — як от мистецтво епіграми — свідомо не розвивав. Творення пісень виповнювало Романа Купчинського по вінця. Про них він весь час думав, ними жив і ними турбувався. Він десятки разів переписував окремі рядки пісень, а нотації до нових пісень знаходимо навіть на зворотних сторінках канцелярійних документів. Можна припускати, що за монотонною роботою в бюро, у нього родилися окремі рядки, які він поспішно штрихував у мелодії. В його архіві є дослівно десятки списків ним створених пісень. Ці списки роблені в різні часи життя поета. До такої міри автор турбувався долею своїх пісень.

Поезію Роман Купчинський трактував, можна припускати, як другого порядку процес у піснетворстві. Це наче невиспівані пісні. Він прямо не вірив у свій поетичний талант. В листі до Богдана Лепкого (2-го січня, 1941) писав: "Писав би поезії, але нема пощо. Не йде про їхню публікацію, я в житті ніколи на це уваги не звертав, а про потребу внутрішню. Часом мені здається, що в мені гине поет, а ще частіше, що я не повинен був загалом чіпатися писання". З ціложиттєвої настанови поета та з матеріалів у його архіві /там знаходимо сотні початих і ніколи незакінчених або недороблених віршів/ можна судити, що це не була поетична поза. А шкода, бо поетичний талант в Романа Купчинського був. Сьогодні важко судити, чи був той талант більший чи менший, бо автор не дозволив йому виявитися; але його ранній вірш "Зима" (1926 р.), який нижче наводимо, посвідчить щонайменше про справжність того таланту:

Кругом по полю чарівниця
До місяця полотна сушить,
Зубами скреготить, свариться,
Хто полотно ногою рушить.

Патлаті кужелі поклала,
Де сосни синіли зелені,
І відьмам прясти наказала
На льодовому веретені.

Село натрумниками вкрила,
Село веселе, стоголосе,
Сама на пригорбі присіла
І вітром чеше сиві коси.

Поскільки поезії Романа Купчинського творилися для пісень, або впливали з процесу піснетворення — всі вони, без винятку, вкладаються в традиційні форми, і то не класичні, а народньо-пісенні. У вище наведеному вірші, як і в усіх творах Купчинського, вражає мелодійна автентичність і переконливість. Поет, навіть у найменше

вдалих і незакінчених спробах, має досконалий слух до поезії. З цього випливає легкість його віршів (також прози) і пов'язана з нею ліричність і меланхолійність. Богдан Рубчак, говорячи в "Координатах" про "народний антропоморфізм" у віршах Романа Купчинського та про їхнє близьке "відношення до душі української народної поезії", віднотує одночасно їх "своєрідне та зіндивідуалізоване звучання." Це правильно. Ця індивідуалізованість впливає головню з двох джерел: з індивідуальної мелодики, яка була впливом внутрішніх вібрацій поета, та з оригінальності образів. А народність, про яку згадує Богдан Рубчак, походить, в першу чергу, від народної пісенности, до якої Роман Купчинський мав глибоке відношення; також з його юначого селянського минулого. Бо природа, в селянському уявленні, — це жива істота, яка хазяйнує і метушиться на своєму господарстві в цілком людиноподібний спосіб (дуже цікаві перегуки в цьому відношенні між Романом Купчинським та Олексою Стефановичем). Тому зима, у вище наведеному вірші, сушить полотно, розставляє патлаті кужелі, вкриває натрумниками село і вітром чеше сиві коси. Ці народньо антропоморфні образи, хоч і впливають з глибин селянської пам'яті, є одночасно індивідуальні й оригінальні. Взагалі, природа співзвучна з внутрішнім світом Романа Купчинського, і поезії з темою природи — одні з найкращих, особливо раннього періоду. Ось як оригінально схоплює він у двох рядках настрої кінця літа:

Вже пташки, немов похрипли,
І на траву сідає ржа.

Ота "ржа на траві" чудово схоплює кінцелітню спекоту і процес засихання, ржавіння рослинности.

З мотивами природи органічно співзвучні також релігійні мотиви (релігія була справжнім і важливим чинником у духовному житті поета):

Ще квіти сяють при долині,
Ще бджоли на лугах гудуть,
Та копи, літа монахині,
Вже помолилися і ждуть.

Але фронтально-релігійні вірші Романа Купчинського, різдвяні чи великодні, не мають вже тієї оригінальності, вони не перевтілені в поезію.

Ім'я Романа Купчинського майже синонімне з поняттям гумору. Тому дивно, що гумор цей почав помітніше виявлятися в поезіях пізно, щойно після війни. Ось як він кінчає вірш "В 50-ліття":

І знаю я: на те живу між вами,
Щоб свій талант віддати до послуг,
Не для людей, що слова ждуть, як мами,
А для акул, бандитів і злодюг.

Є в цього рода віршах фронтальна карколомість, є вникання в життя чи в людину, є й характерна Купчинському гумористична пуанта; але нема тієї гнучкості, гостроти спостереження й автентичности, що характеризують його епіграми, або гумористичні нариси Галактіона Чіпки. Назагал гумор не прищепився ані до його віршів, ані до пісень.

Гумор Романа Купчинського найкраще виявився в прозі, у так званих гумористичних нарисах, які він писав під псевдонімом Галактіона Чіпки; гумор там гнучкий, елегантний і завжди чітко вдаряючий. Так же чітко і переконливо виявлявся Р. Купчинський у мистецтві епіграм, базованих на інтроспективній спостережливості, або на анекдотичному матеріялі міжвоєнної доби; він звав їх "терпкими думками". Це був його жанр, у двох-трьох рядках він схоплював характеристику вад української людини чи народу. На жаль, жанрові епіграми він присвятив найменше уваги.

Поетична творчість Купчинського виринала трьома згущеними наворотами: 1920, 1930 і 1943-тих роках. Найоригінальніша була вона у двох ранніх періодах. Починаючи від 1944-го року, тобто від початку еміграційного періоду, вона різко спадає вниз, якісно і кількісно. Причиною такого спаду була, мабуть, затрата цілі й затрата ґрунту. Ціль Роман Купчинський затратив тому, що його віддана усусувська муза мусіла відійти в історію; ґрунт затратив тому, що українська література пішла новими дорогами, які були чужі Роману Купчинському. А він не належав до тих людей, які легко переставляють рейки.

Б.Б.

Біографічні нотатки

Дещо про себе

Народився в тисяча котрімсьтам році на сільському приходстві, бо без народження не міг би жити. Там почав рости, але не дуже, бо переїхав на інше село, забравши з собою батьків, брата і дві сестри. Прожив весело до 7-го року життя, а потім почав студіювати мовознавство і математику. В другій класі народньої школи закохався, але нещасливо, бо не мав досвіду. Хотів топитися в криниці, роздумався і перейшов на поезію:

На городі сніг,
На подвір'ї сніг,
А я собі по нім біг.

Скінчивши нижчі студії, пішов до гімназії. Там два роки не займався поезією, а переставився на наукову творчість — у задачах і в математиці. Аж як ішов до третьої класи, створив на феріях дві віршовані загадки.

Одну пам'ятає:

Перше з третім, - цвітка мила,
І пахуча, і принадна,
Друге з третім, як получиш,
Буде слово замість "ладна".

Оба вірші післав до "Дзвінка", тамтой був поміщений без прізвища автора і був слабший. Йшло про "Коралики". Тоді постали і два інші вірші. Один, на честь Мирослава Січинського, кінчався так:

Про всім світі лунать буде
Повік його слава,
І Україна не забуде
Сина Мирослава.

Другий вірш оспівував Карпати, які в червні автор перший раз побачив. Вірш починався так:

Насупив брови Піп Іван,
А Говерля надула губи,
Петрос убрав мрячний жупан,
Сховали Шпиці свої зуби.

В третій класі не створив нічого. В четвертій один вірш.

Ще про себе

Моя молодість пройшла в селі Кадлубиці, брідського повіту, де мій батько був парохом. Село було велике, співоче, і я від ранніх літ слухав з приємністю коляд, гагілок, обжинкових і весільних пісень. У моїй родині спів і музика були традиційні — так по батьковій, як і по

матірній лінії. Мій батько співав гарним тенором, а по матірній лінії в домі Підсонських гра на фортепіані й гітарі дзвеніла в кожнім поколінні. Моя тітка Софія знаменито грала на фортепіані. Була акомпаніаторкою молоденької, 16-літньої, Крушельницької, коли відбувся її перший публічний концерт у парохіяльній stodoli в Бе... біля Тернополя.

Тому не диво, що, коли у 1902 /3/ році батьки купили для моїх сестер фортепіано (Вірта), мене тягнуло до нього більше, як до шафи з конфітурами.

Коли старша сестра забула його замкнути, а пішла з мамою, тіткою і другою сестрою на прохід, чи купатися, я сів за фортепіано і бумкав. На жаль, не довго це тривало. Мене приловили і відтоді моє музикування скінчилося.

В гімназії співав я в хорі — спершу альтом, потім тенором, але на ніяких інструментах не грав. Мало того — навіть не пробував, бо мені в хаті казали, що я "фіш".

Почалося моє музикування в 1916 році, щоправда не на фортепіані, бо на фронті над Золотою Липою не було де фортепіану поставити, але на гітарі. Був зі мною в Українських Січових Стрільцях підхорунжий Павло Теодорович, мав гітару і вчив мене акомпанювати собі до співу. Та не це штовхнуло б мене складати пісні. Поштовх до цього дала аж суперечка з підх. Михайлом Гайворонським, диригентом оркестри УСС. Суперечка пішла з приводу пісні "Іхав Стрілець на війноньку". Слова до цієї мелодії Гайворонського зложили ми (М. Гайворонський, Л. Лепкий, І. Іванець, Мойсейович, Л. Розлуцький і я) в один зимовий вечір в Гуднаці біля Бережан. Кожний щось докидав, а я вбирав це в вірш. За яких пару тижнів появилася текст пісні в Львівським журналі "Шляхи" з підписом "М. Гайворонський".

— Ти повинен це спростувати — кажу до нього.

— Та що таке велике!? — відповів Гайворонський — Мелодія — головна річ. Спробуй зложити, побачиш!
І з цього почалося...

Коли я йшов на свою квартиру спати, ніс на плечах гітару. Був вітер, він прискочив до гітари і щось собі побренькував на струнах. Я слухав і причувалося мені, "що це так дерева шумлять".

Звідси перша моя пісня: "Ой шумить, шумить та дібровонька".

На весну 1917 зложив я другу: "Човник хитається серед води". Хлопці співали її залюбки.

Що штовхало мене до складання пісень? Не надхнення, а потреба, просьба, трагічна подія, а часом настрої — веселий, або сумний. Відходимо до коша — пісня, йдемо на фронт — пісня, йдемо на східню Україну — пісня, відіжджаємо на Буковину, відворот за Збруч — пісня, а там смерть приятеля, власна або чужа і так далі. Остання моя воєнна пісня зложена в таборі полонених у Тухолі. Це "Лети, моя думо".

Минула війна, минув табір полонених, я вернувся в рідні сторони, а згодом до Львова. Здавалося мені, що моя пісенна твор-

чість закінчилася.

Але ні...

Арештування, ювілеї, "Пласт", кооперативний Союз і так далі. Перша моя пісня після війни постала в криміналі на Бригідках. Просили мене спів'язні (Зен. Пеленський): "Зложіть нам якусь молитовну пісню, ми собі рано її заспіваємо". І я зложив пісню "Боже великий, Творче всесвіту". І в'язні співали її, хоч потику, бо сторожі сварили. А другу, теж у криміналі: "Ми по таборах і тюрмах". Її перший раз заспівали в тюрмі. Обіці пісні були зложені без гітари, бо не можна було мати, бо де взяти її було в криміналі!?

Пісні є вічні, довголітні, коротколітні, сезонні і мертворождені. Між моїми піснями нема вічних, але є всі три інші категорії. До довголітніх — "Ой та зажурились", "Боже Великий", "Як стрільці йшли", "Човник хитається" і може ще кілька. Коротколітніх, сезонних є багато, але й мертвороджених не мало. Нема ради. Так буває з усіми родами мистецтва.

Воно зовсім природне, хоч не завжди справедливе.

Обидві нотатки "про себе" незакінчені, як і сотні віршів та прозових починань Романа Купчинського. Це велика шкода, бо ніхто не зможе схопити його життя так соковито і з почуттям гумору, як він один це робив. Подана нижче хронологія його життя є лише скелетом того, що залишилося невиповнене.

Коротка хронологія

- 24.IX. 1894 — Народився Роман Купчинський, в селі Розгадові, Зборівського повіту, в родині священика. Батьки його: о. Григорій і Олена з Підсонських. Невдовзі родина переїхала до села Кадлубищ, Брідського повіту, — поет провів там молоді роки й закінчив народню освіту.
- 1905 — Вступає до Перемиської гімназії, яку кінчає іспитом зрілості 1913-го року.
- 1913 — Вступає до Духовної семінарії у Львові. Після одного року студій кидає семінарію, головним чином через військові події. Правда, він не був там особливо щасливий.
- 1914 — 28-го червня бере участь у Січово-Сокільському здвигу, здобуває мистецтво Галичини в диску і кулі. Сантимент до спорту залишився у Романа Купчинського на ціле життя. В тому ж році вступає до Легіону Українських Січових Стрільців, з яким проходить усю військову хуртовину аж до 1920-го року, досягнувши ступенів поручника і коменданта сотні.

- 1919 — Жениться з Оленою Ходоровскою з Трускавець, яку зустрів на стрілецькій забаві в околицях Львова.
- 1920 — Інтернований у польському таборі полонених в Тухолі на Помор'ї.
- 1921 — Повертається з Тухолі, коротко вступає на факультет філософії в Віденському університеті, але майже негайно повертається до Львова і упродовж двох років студіює філософію в Тайному Українському Університеті. В тому ж році йому народжується донька Таня та виходить його перша драматична поема "Великий день".
- 1924 — Народжується його син Юрій. Того ж року Роман Купчинський вступає до редакції газети "Діло", в якій під рубрикою "Відгуки дня" регулярно друкує свої славнозвісні гумористичні нариси під псевдонімом Галакціон Чіпка. В "Ділі" він працює аж до Другої війни, 1939-го року. В тому періоді його обирають головою Товариства Письменників і Журналістів.
- 1928 — Виходять два перші томи його трилогії "Заметіль": "Курилася доріженька" і "Перед навалою".
- 1933 — Появляється третій том трилогії "Заметіль" — "У зворах Бескиду". В тім часі співпрацював теж у редакціях "Нового часу", "Господарсько-кооперативного часопису" та "Червоної калини".
- 1940 — Втікає з родиною від большевиків на підроблені документи Шміда до Німеччини. Перебуває дослівно в 13-ти переселених таборах для галицьких німців, які здебільшого були українцями.
- 1941 — Весною повертається до Кракова, де працює в "Українському видавництві".
- 1944 — Емігрує з "Українським видавництвом" до Відня.
- 1945 — Опиняється після війни в Баварії й живе з родиною під Мюнхеном.
- 1949 — Переноситься до переселеного табору в Регенсбургу, реєструється як ДіПі й восени емігрує до Америки, де працює на принагідних роботах, а найбільше хворіє.
- 1964 — Виходять його "Мисливські оповідання" в Вінніпеґу.
- 1965 — Появляється сатирична поема "Скоропад" в Нью-Йорку.

10.VI. 1976 — Поет вмирає, після кільколітньої тяжкої недуги.

1977 — П'являєтьс'я його збірник пісень "Ми йдемо в бій",
упорядкований Ігорем Соневицьким.

Поезія

1913-го літа

Похмуре небо і гнівливе
Над безпомічною землею
Проносить тучі, бурі, зливи,
І оливою тяжить над нею,
Немов той злочин над душею.

1913

Вечір

Вечоріє, сірі тіні
Лізуть в хату крізь вікно
І лягають попід стіни
Уводно.

Вечоріє. Налітають
Рої скорбних дум
І на серце насилають
Дивний сум.

1914

*Роман Купчинський із сестрою Стефою,
батько, о. Григорій, ззаду, 1904.*

Гімназист-урусус, 1915 р.

З дружиною Галею з Ходороских, 1919 р.

По полі вітер листя гонить,
Як доля сироти дрібні.
На сон голівку днина клонить,
і сумерки повзуть брудні...

1915

Засумуй, трембіто

(пісня)

Засумуй, трембіто,
Та по всьому світу,
Що зів'яло галичанам
Сорок тисяч цвіту.

Засумуй, трембіто,
Та на всі Карпати,
Щоб не ждали сина з війни
Ні отець, ні мати.

Засумуй, трембіто,
Та на все Поділля,
Щоб не ждала дівчинонька
Хлопця на весілля.

Засумуй, трембіто,
Що галицька сила
Та від Збруча по Славуту
Трупом застелила.

1920

Лети, моя думо

(пісня)

Лети, моя думо, в вечірню годину,
Далеко-далеко звідсіль.
Лети, моя думо, у тую хатину,
Що слухає казки топіль.

У хатці жила там дівчина кохана,
А може живе — поклонись!
І скажеш їй слово болюче, як рана,
Що я вже не той, що колись.

Що гасне мій погляд і тихне мій голос
І скиби зорали чоло,
Що з волі й неволі посивів мій волос
І терня у серце вросло.

І шепнеш їй, думо, хай душу роздружить,
А серцеві скаже: "Корись!"
Хай дармо не б'ється, хай марно не тужить,
Бо я вже не той, що колись.

1920

Сльота

Ситом сіє сиві струї
Хтось химерний. Хмар хитон
Розпростер на небі вітер;
Слизько. Слізно. Сумно. Сон...

Вимок ворон на воротях,
Сльози скапують зі стріх,
Ластівка пройшла, як стрілка.
Сниться сяйво, сонце, сміх...

1921

Вітер I

Як забрався останній сніп з поля
На спочин у стодолу,
Вийшов вітер потиху з подолу
І розглянувся...Воля!

"Грай музико!" Заграли тополі,
"Веселіше!" усюди...
"Гей, набік там погорблені люди,
"Я танцюю на полі!"

Довгополий жупан свій розкинув,
Вдарив в землю обцасом
І пішов і пішов вихилясом,
І пішов і полинув.

1921

Спека

Купається село в розтопленому золоті,
Горять дахи і куриться дорога.
Зідхають дерева: "Колись були ми в холоді."
Рухливу тінь вколисує знемога.

Прищулив очі дуб, схилили чола ясені.
"Прийдіть, прийдіть! Прикрийте нас полою!"
Та хмароньки не йдуть, лежать собі розтрясені
По синяві, із усмішкою злою.

Мовчить, терпить земля, немов Христос катований,
Не вдержала: "Жажду!...Ой, вітре любий!..."
А злобний суховій, за бозами захований,
Розправив корч і жаром їй до губів.

1921

Вітер II

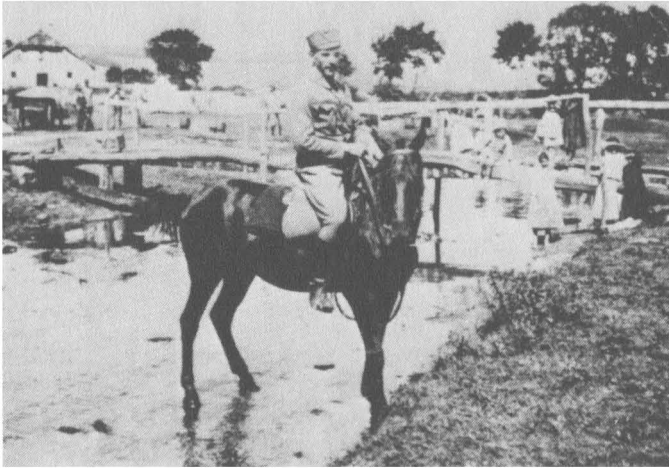
"В погоню, в погоню за ним!
Гляньте — тіка в даліні!"
Дивуються трави: "За ким?!"
"Вітер!" — Кричать ясені.
Береза: "Ой, коси порвав!"
Липа: "І груди роздер!"
Хвилюється спінений став:
"Вихлюпав сотню відер!"
"Тримайте!" — зворушились трави.
"Ховайся!" — підшепнула вика.
Поклалися трави, як лави.
(Горою розбішені коні!...)
"Хто то?" — стремтіла осика.
"Вітер!" — кричать яблуні.
"Тримайте, держіть!" — ясені.
Один тільки шлях у погоні...

1921

Роса, хмара та сніг

Сказав Господь: "Прокляття вам!"
І легіоном білих крил
Стрясла причаєна тривога.
Засумував небесний храм,
Бо половину ясних сил
Скидало в тьму прокляття Бога.
І мовив Бог до янголів:
"Розкиньте їхні жемчуги
На ниви, квіти та покоси!"
І на наказ Господніх слів
Лани, левади та луги
Змережали райдужні роси.
І мовив Бог: "Здеріте з них
Імлисті шати в тую ж мить.
Нехай блукають, як примари!"
І на наказ тих слів грізних
Золототканую блакить
Встелили довгополі хмари.
І мовив Бог: "А пір'я їх,
Те безшелесне, розтрясіть,
Нехай по всьому світу лине!"
І відтоді сріблистий сніг
Летить крізь темряву століть,
Летить, летить, летить і гине.

1922 (?)

*Роман Купчинський,
український січовий стрілець*

В окопах з Вол. Загультським.

Зима

Кругом по полю чарівниця
До місяця полотна сушить,
Зубами скреготить, свариться,
Хто полотно ногою рушить.

Патлаті кужелі поклала,
Де сосни синіли зелені,
І відьмам прясти наказала
На льодовому веретені.

Село натрумниками вкрила,
Село веселе, стоголосе,
Сама на пригорбі присіла
І вітром чеше сиві коси.

1926

Місто

Давить мене той стоголовий,
Тисячоокий звір
І кожна добру каплю крові
Висмоктує лежма.

Повітря! — груди. Сонця! — зір.
Душно. Тьма.

Грізне залізне павутиння
Закутало увесь простір.
Не радує мене святиня,
Не роздратовує тюрма.

Потахло Вчора, гасне Нині,
А Завтра? ... ниє голова.
І днина скапує по днині,
Як свічка лойова.

І не хвалить ніхто й не гудить,
Ніхто не кличе і не йде,
Ніхто з бездушности не будить,
Ні спати не кладе.

Десь, здалека, блакитний спомин:
Сріблісті шпилі гір...
Зелених трав килим шовковий...
Ялиці, мов фабричний комин...

Давить мене той стоголовий
Тисячоокий звір!

1926 (?)

Великдень

Сонце — як усміх дитини,
Хмари — як материн гнів.
А понад нивами лине
Сріблом вибиваний спів.
Сріблом вибиваний,
Золотом зливаний,
Дзвонами золотими.

Серце камінне — як з воску,
Очі кинджали — як шовк.
В кожній клітиночці мозку
Голос ненависти змовк.
Голос ненависти,
Підступу, зависти,
Переміняється в сльози.

1927

x
x x
Не мама м'ягика - а верва в своє
Колона в пот ринь - а душу постомиб,
[серце,

Побавишаси,
Побігаша,
Покивнула,
Пішла...

У не очманушася - а к сонце на до-
Граніс,
У не всміхнушася - а к зірка до води,

Букаю а,
Шукаю а,
Ні серця,
Ні душі...

Хотіла м'ячика

Хотіла м'ячика — я вирвав своє серце,
Колола в ноги ринь — я душу постелив.

Побігала,
Погралася,
Покинула,
Пішла...

І не оглянулась, як сонце на добраніч.
І не всміхнулася, як зірка до води.

Блукаю я,
Шукаю я —

Ні серця, ні душі.

1930

Вечір

Ніч квочкою сідає над полями.
Так захисно, так добре під крильми.
Журчить потік, як казка мами...
Кохана, обійми!

Десь, нічліжани ватру запалили.
Снується спів, як нитка золота:
Пустує вітер шовкокрилий...
Кохана, дай уста!

Десь перепел дзвінком скликає діти,
Десь коси трав розчісує деркач.
Виходить місяць — шлях освітить...
Коханочко, не плач!

1930

"Коханий, чуєш!? — Дзвін десь дзвонить!
Переливається і б'є...
У темну тишу тонуть тони"...
"Люба! То серце моє!"

Коханий, бачиш!? — Дивне світло
У сяйві ти, у яснім я...
Немов трояндою розквітло"...
"Люба! То радість моя!"

Коханий, чуєш!? — Десь горою
Летять метеликів рої...
Крильми тріпочуть наді мною"...
"Люба! То мрії мої"...

1930 (?)

Була така...

Була весна, така, як в книжці пишуть:
Безмарна синява і сонце золоте,
Вітри лежать і ледве-ледве дишуть,
А ліс простується, зідхає і росте.

Сміється дрозд, десь кос на дудку свище,
Дві горлиці присіли на ланок,
А жайворон все вище, вище, вище,
На нитці золотій зачіплений дзвінок.

Ти не прийшла, коханочко єдина,
Ми ждали так тебе: ліс, поле і пташки.
Дівчино, знай — одна така хвилина
Буває раз на рік, а може й на роки.

Шелеснуло... Порушилась ліщина...
Дві зіроньки заблиски зодалік...
І я відчув — одна така хвилина
Буває на роки, а може й раз на вік.

1930 (?)

Кінець літа

Ще сонце неба приском сипле,
І ще хмарки потомлені лежать,
А вже пташки, немов похрипли,
І на траві сідає ржа.

Ще квіти сяють при долині,
Ще бджоли на лугах гудуть,
Та копи, літа монахині,
Вже помолилися і ждуть.

1930 (?)

В горах

Твоє серце — розквітла троянда,
Моє серце — розмолений дзвін.
Пам'ятаєш — вечір, веранда
І теплий віддих полонин.

Твої очі — розгублена темінь
Мої очі — вогні зодалік.
Шум потоку — кремінь об кремінь,
І шум крові — гірський потік.

1930

Мені не жаль

Мені не жаль, що всюди осінь,
Бо в моїм серці пуста теж.
Я жду тебе і жду ще досі,
Моя царівно з білих веж.

Чи прийдеш ти — не кажуть зорі,
Ні не нашіптують листки.
І тільки місяць в темнім борі,
І тільки хмари, як вістки.

1930

Мряка

Десь там, за горами, всміхнені обрії,
Десь там, за горами, даль золота.
Жду — не діждуся я вістоньки доброї.
Хмари, сльота...

Десь там, за горами, ручки залюблені
Шовком мережають хустку комусь.
Мряки розсіяні, мрії розгублені.
Жду, не діждусь...

1930

У гостину

Село моє, до тебе у гостину
Приїхав я з задимлених вулиць.
Прийми мене, як матінка дитину,
І росами змиє тугу з моїх лиць.

Провадь мене на зелень свого поля,
Погладь мене долонями вітрів,
Кажі, нехай забренькає тополя
Мелодії з моїх дитячих днів.

Провадь у гай, що голубом воркує,
Поклич туди зозулю зодалік,
Нехай мені так довго — довго кує
І викує щасливий, довгий вік.

А прийде ніч із місяцем-коханком,
Хай соловій від мене гонить сон.
Аж, як оба здрімаються над ранком,
Тоді мене вколише шум сосон.

1931

Лист до приятеля
(присвячую Л. Лепкому)

Ти кажеш, друже, що будуєш хату,
А в ній ватран, що розпорошить тіні.
Положиш дичу шкіру волохату,
Поставиш лави попід білі стіни,
І як тобі докучить Львів неситий,
Поїдеш там спочити і віджити.

Ох, як тобі я завидую, друже!
Такий куток у затишку далекім!
Такий малий, такий маленький дуже,
Що можна в ньому жити тільки з деким.
Що як не схочеш, то зачиниш двері
І будеш сам від раня до вечері.

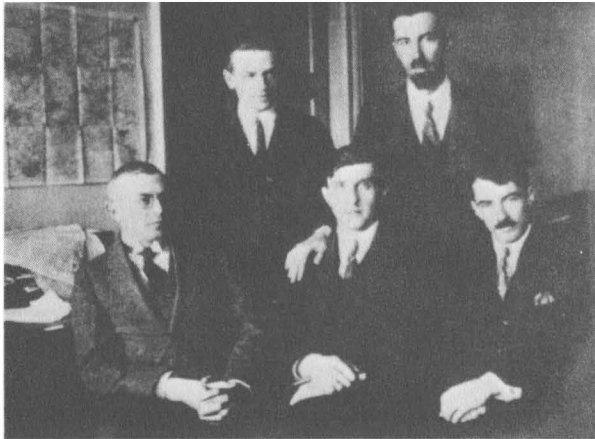
Ти кажеш, друже, що мене запросиш,
Що сядемо при ватрі на розмову:
Про все, що ти віддавна в серці носиш,
Про все, що я відгребаю наново,
Про все, що ми обидва пережили,
Що ще живе і що у гріб зложили.

Проси, приїду кожної хвилини
І привезу свої розбиті нерви,
Накликчем дум до білої хатини
І будем їх снувати без перерви.
Приїду, брате (навіть з подарунком!)
Тільки скажи: як ти там з постерунком?

1933

Роман Купчинський в редакції "Діла", 1932 р.

Сидять зліва:

*В. Мудрий, Р. Купчинський, І. Кедрин;
стоять: Ф. Федорців, М. Рудницький, 1932 р.*

Р. Купчинський, 1937 р.

До

Перепливають роки, як ріки,
І дні, як табуни хмарок,
А ти яснитимеш повіки
На березі моїх згадок.

Перебудуть погрози грому
І дощ осінній прошумить,
Та буде вічно в серці мому
Очей твоїх свята блакить.

1934

І там і тут

І там і тут хмарки біжать,
Сміється вітер молодий,
Зелено руняться збіжжя,
І коливаються сади.

І там і тут ліси шумлять,
Весна клекоче в грудях рік,
Встає невиспана земля
І сипле іскри з-під повік.

І там і тут малює став
Далекі заграви пожеж.
І шепчуть спрагнені уста:
"Христос воскрес!" Невже? Невже ж?

1941 (?)

Краків

На древнє місто сіли мряки,
На древнє місто королів.
Люблю я той старинний Краків
З достойним замком на скалі.

Люблю його маленькі площі,
Покриті сніддю вулиці,
Церкви — подій колишніх моці,
І вічну пливкість на ріці.

Столице бідної країни!
Колиско гордого ляха!
Тобі і нам прийшла на зміну
Варшава — мачуха лиха!

1943

Ранок

Купаюся у ранку золотім
І п'ю повітря, зимне, як вино.
Який прекрасний той господній дім!
Яке велике, чисте в нім вікно!

Поля ще сплять, закутані в імлу,
Та ліс вже встав, співає сонцю гімн.
Калини кущ, що вибігла на луг,
Пишається намистом дорогим.

В моїй душі і сонце і блакить,
Ще люди сплять, ще будень не встає,
Пливуть думки, як золоті хмарки,
А серце срібним жайвороном б'є.

1943

Ніч

Тиха ніч поля накрила,
Як шовечір накриває
Добра мати сонну доню.
Тільки звідкись пошум крил,
Тільки щось шепоче гай,
Тільки десь блищить вогонь.

Срібнорунні хмари тихі,
Що задня по небі паслись,
Збилися в щільну отару.
Походжає коло них,
Щоб не гнались самопас,
Місяць, досвідний скотар.

1943 (?)

Мрія

Поїхати в далекий монастир,
Де Бог щодня приходить на розмови,
Де в келіях царює вічний мир
І осіняє братію Христову.

Піти з отцем ігуменом на прохід,
Відвідати порослий мохом скит,
Заглянути до зимних, темних льохів,
Де світський гріх прикований сидить.

Піти з отцем господарем у сад,
Де золото старе звисає з груші,
Де з яблуні паде рум'яний град,
Коли її рука, чи вітер рушить.

А ввечорі замкнути тиху браму
І в храм зайти, де все моливсь народ.
Небесний лук — склепіння того храму,
Земля — престол, а церковця — кивот.

1943

В третю річницю смерти Нестора Нижанківського

Це знають гори, доли,
Ліси, поля і дебри,
Що наші українці
Найкращі конфінебри.

Когось десь поховати,
Чи плакати по ньому,
Заслуги підносити,
Вихвалювать у всьому...

Коли б устав небіжчик,
То з дива очі дер би,
А може із досади
Негайно вдруге вмер би.

Таж ті самі краяни,
Як він ходив по світі,
Життя йому гірчили,
Чи то взимі, чи вліті.

Казали: "Нам здавалось,
Що він людина з хистом,
Що буде чимсь між нами,
А він скінчив артистом."

1943

Добрі долоні

Положи свої добрі долоні
На моє розболіле чоло!...
Ген, на заході — мури червоні,
Ген, на сході — у мряці село.

Заспівай мені пісню про радість,
Розкажи мені казку про сміх.
Мури будуть маліти, стиратись,
Мряка ляже, як пес, біля ніг.

І забуду бодай на хвилину
Всі страхіття, знуцання і кров.
Може віра у честь і в людину,
Хоч за горами, вернеться знов.

1943

По війні

Червоне море, чорний берег,
І небо — непорушна сталь,
Куди не глянь — розбиті двері
І тінь розп'ятого Христа.

На досвітках — іржаві роси,
Солоні ріки і стави,
Безпутній вітер полем носить
Мички пожовклої трави.

Людино, де ти? — тихо всюди.
Великий Боже — навіть звір?!
Бездонний смуток світом блудить
І сонно кліпає простір...

1943

Молитва

Маріє, Мати Христа Бога,
Трояндо запашна!
Чи вже для нас повік дорога
Така страшна?

Від Джінгісхана по сьогодні —
Дими, дими, дими...
Позаповнялися безодні
Ущерть кістьми.

Вже не приймають більше води
Ні крові, ані сліз.
Щороку поле маки родить
Червоні скрізь.

Маріє, Мати Бога Слова,
Трояндо запашна!
Дай, щоб над нами встала знову
Нова весна!

1944

В 50-ліття

Не раз я був на возі і під возом
І їв хліби з усякої печі,
Я пізнаю, що серце, а що розум,
Що голуби, що круки, що сичі.

Ніщо мене на світі не дивує,
Ні глупота, ні підлість, ані злість,
Свідомий я: протестувати всує,
Коли десь, хтось добро громадське їсть.

І знаю я: нате живу між вами,
Щоб свій талант віддати до послуг,
Не для людей, що слова ждуть, як мами,
А для акул, бандитів і злодюг.

1944

Йдемо дорогою життя

Йдемо дорогою життя,
Як ті сліпці на прощу.
Над нами вихром дні летять
І зачекати не хотять
"На Вас? Як довго? Пощо?!"

Таскаємо в своїх торбах
Пророцтва і пеани
І розкладаєм на гробах
Тих, що упали в боротьбах
За знане і незнане.

Не оглядаємось назад,
Не дивимось під ноги.
Хоч пристаємо для нарад,
Йдемо дорогою навгад,
Бо стане нам дороги.

1944

Два світи

"Як можеш так себе хвалити?!"
Питався раз старий поета молодого.
"Нічого в тім немає, дядьку, злого,
Коли хвальба дає і їсти й пити!

Бо слава — пташечка химерна,
Не прилетить сама тобі до хати,
А треба вмить на неї засвистати —
Підкинувши в полові трохи зерна."

1944

Ліс
(*пісня*)

Чи знаєш ти найкращу в світі пісню,
Як ліс шумить і грає темний бір?
Чи знаєш ти ту тишу благовісну,
Як ліс мовчить і молиться до зір?

Чи знаєш ти ті пахощі весняні,
Як перший лист від вітру затремтить,
Як зацвітуть фіялки на поляні
І сок беріз від сонця закипить?

Чи знаєш ти прекрасну ту картину,
Як місяць-князь освітить небеса,
Як срібний шовк обгорне всю долину
І заблещить брильантами роса?

Той шум дерев, ті пахощі весною,
Той місяць-князь і соняшне тепло
Ходитимуть довіку за тобою,
Куди б тебе життя не завело.

1946

Розігнала доля

(лісня)

Розігнала доля нас по світі,
Як той вітер листя восени,
Не дала нам ані дня радіти,
Не дала нам сонця, ні весни.

Кортаєм вік свій на чужині
І скриваєм наш сердечний біль,
Гей повій же вітре з України,
Принеси нам запах рідних піль.

Ой ти доле, нещаслива доле,
Не зупинить цього вітру час,
Зашумить ще українське поле
І Великдень прийде ще для нас.

1951

Давні ми вже, дівчино люба,
Та не погасло в нас чуття,
Взяли ми молодість за чуба
І завернули з небуття.

Ми воскресили в грудях спомин,
А в душах розвели вогонь,
Ми знов відчули крові гомін
І ласку злучених долонь.

Минають дні, як бистрі хмари,
Летить життя, як водопад,
А ми з тобою дієм чари
І завертаєм час назад.

1956

1940

Роман Купчинський у Львові

1942

*З С. Гординським (зліва)
та Б. Нижанківським, 1943 р.*

Розлетілись мої мрії
(пісня)

Розлетілись мої мрії,
Як кульбабин цвіт,
Розійшлися всі надії
Сиротами в світ;
    Гей-гей сиротами в світ.

Вже я мрій не позбираю,
Не зізву надій,
В своїм серці заховаю
Чорний смуток мій.
    Гей-гей чорний смуток мій.

1958 (59)

Хатка

Така маленька хатка в лісі,
Такий старий, забутий світ.
Над ним лиш сонце, хмари, місяць
І зір невдаваний привіт.

Зайти в ту хатку, запалити,
Дивитися в ярий вогонь.
І згадувать добро прожите
І ласку уст, очей, долонь...

А прийде неприємний спомин
Про терня на шляху життя, —
Настукати, загнати в комин,
Нехай втікає в небуття.

1959

Отці духовні

Отці духовні благодати повні,
А цивільні люди злобні і гріховні.
    Так воно, так воно,
    Так воно!

Отці духовні Бога величають,
А цивільні люди з чортом накладають.
    Так воно, так воно,
    Так воно!

Отці духовні правлять акафісти,
А цивільні люди ходять на невісти.
    Так воно, так воно,
    Так воно!

Отці духовні сплять спокійно в ліжках,
А цивільні люди трублять на келішках.
    Так воно, так воно,
    Так воно!

Отці духовні у небеснім граді,
А цивільні люди переважно в аді.
    Так воно, так воно,
    Так воно!

1960

До Пані Соні

Вже не для мене сміх, забава,
Промови, дотепи, пісні,
Минула молодість ласкава,
Прийшли старечі сірі дні.

Гаряче серце спопеліло,
Зів'яли очі і уста,
І дух слабий, і хворе тіло,
І каменем тяжать літа.

Тому на мене злі не будьте,
Що попсував прийняття плян,
Махніть рукою, і забудьте,
Прийміть поклін.

1962

Листопад

Пожовкле листя, сіре небо.
Осінній вітер, листопад,
Ох, скільки споминів далеких
До нас вертається назад!...

Був час і вітряний і зимний,
І листя падало на шлях,
Та в душах нам світило сонце,
І квіти нам цвіли в серцях.

О, незабутній Листопаде!
Пройдуть літа, пройдуть віки,
А Ти стоятимеш над нами,
Як тінь Господньої руки.

Багата ти єси

Багата ти єси і бідна, Україно,
Мій краю дорогий, і раю і руїно.
Благословенна ти, й проклята рівночасно,
Замаяна добром і вкрита лихом рясно.
Топтали твій загін наїзники недобрі...
Та ти, мов Фенікс той, все воскресала знову,
Стрясала попіл з риз, відзискувала мову,
Вмивалася дощем, поїлася росою
І дивувала світ нетлінною красою.
Надхни мене тепер, додай снаги і хисту,
Щоб гідно описать твою красу пречисту!
Твої святі лани, пшеницею вагітні,
І запашні степи, і луки пишноцвітні,
Задумані ставки, і ріки срібноводні,
І водопадів гук, як дзвони великодні,
І шум старих лісів, і гомін темних борів,
І клекіт повені в нутрі карпатських зворів,
І блиски зір твоїх, що міняться, як роси,
І ранішні хмарки, як золоті покоси,
І грому твого дзвін, і ласку твого сонця,
І бабиного літа срібні волоконця,
І сяйво місяця над сонною горою,
І білий чар зими різдвяною порою,
І радощі землі, що встав Ісус од гроба,
І жайворонка спів над плугом хлібороба,
І журавлиний ключ, яким Господар світу
Визволює весну, а замикає літо,
І чайки, чайки скиг, болючий від тривоги,
Що вивела діток край битої дороги,
І села, нашу міць, наш заповідник волі,
Захований в балках від ока злої долі,
І городи старі, відновлені чужими
І для чужих богів, хоч тужать за своїми.
Вкінці нехай слова веселкою заграють
Про гарний мій народ — сумний в веселім краю.
Він мов царівна та, наврочена Ягою,
Що спала сотню літ і встала молодою,
Так спав він літ шістьсот, заклятий ворогами,
І молодим збудивсь, хоч був старий літами.

Як ніч приляже за порогом,
Як стихне вулиця і дім,
Згадай знайомого старого
Що був вірителем твоїм.

Кожний думай, що на тебе
Ювілей небавом жде,
Що тебе хвалити будуть,
Як ніколи і ніде.

Що тоді тобі припишуть
Все, чого ти не зробив,
Навіть тут всміхатись будуть
Ті, яких колись набив.

А чому? З пошани може?
Чи щоб дати ласкавий хліб?
Ні! Тому, що ювілята
За життя складають в гріб!

Ходиш в церкву, б'єшся в груди,
Подивляють — ксьондз і люди,
А як вернешся до хати
Любиш чотирьох жонатих:
Константина і Івана,
Володимира й Романа.
Та тобі ще мало того!
Зводиш Ігоря малого.
Люба каже: "Бідна Ірка,
Жде її смола і сірка."

Вона

Люди кажуть: "Це негарно —"
Я з того сміюся,
Бо ніколи у чужинцях
Жадних не люблюся.

Два скачмени, чех і німець,
Айриш, два еспанці,
Хоч походження чужого —
Всі американці!

Українці не цікаві
І їх в нас так мало,
Тож мене не обмовляйте,
А пишть: пропало!

Він

Кажуть люди: "Це погано —"
Я з того сміюся,
Бо ніколи у чужинках
Жадних не люблюся.

Шведка, чешка, дві німкені,
Дві порторіканки,
Хоч походження чужого —
Всі американки.

Українки не цікаві,
Без темпераменту,
Тож мене не лайте в пресі —
Шкода атраменту!

Буває так: Ідеш, ідеш, ідеш...
Перед тобою, за тобою шлях.
Куди очей веселих не зведеш,
Усюди сонце: в світі і в думках!

Нараз — як втяв: скінчився шлях тобі,
Перед тобою гуща і багно.
Куди іти? (а сили вже слабі)...
На небі хмари, як брудне рядно.

Стоїш, не йдеш — сідає сіра мла.
Перед тобою, за тобою блуд...
Ворушиться у мозку думка зла:
Невже-ж усе те був даремний труд?

Малому дні, як тижні,
Дозрілому, як дні,
А як швидкі години
Старенькому мені.

Проза

Терпкі думки

1. *Мій народ*

Ти не явір, не дуб, не калина,
Ти не граб, не береза-журба,
Не лоза, не колюча тернина
А зав'яла, безсмертна верба.

2. *Царівна*

Ви знаєте казку про закліту царівну! Вона, як мала вісімнадцять років заснула і спала сто літ. Аж прийшов відважний царевич і збудив її. Скільки мала тоді царівна літ — вісімнадцять, чи 118?

Та казка приходить мені на думку, як думаю про український народ. Ніби старий, а має всі риси молодого.

Один чужинний журналіст сказав до мене:

— Ви мусите вирішитися, чи ви стара, чи молода нація.

Коли стара — ви дегенерати, коли молода — все в порядку.

Я відповів йому казкою про царівну.

3. *Одно з двох*

Я ніяк не можу ріштися. Чи наш народ розумний, а люди дурні, чи навпаки. Але напевно знаю, що одно з двох — свята правда.

4. *Дві відваги*

Є на світі дві відваги: військова і цивільна.

Ми маємо військову, а цивільної ні за сотика.

5. *Коли б!*

Коли б ми навчилися ще жити для України, так як уміємо для неї вмирати — тоді будемо мати державу.

6. *Коли буде Україна*

Рахую так: кожний чоловік має 1/2 метра широкі груди, себто, кожний свідомий українець носить у собі 1/2 метра України. Границя України виносить 4000 кілометрів. Коли буде 8 мільйонів свідомих державників, тоді обставлять границю і оборонять державність.

7. *Поляки і українці*

Поляки в біді збігаються до гурту — українці йдуть у розтіч. Зате в гаразді навпаки.

Може це ще з часів татарських набігів? Поляки збігалися до своїх укріплених замків, а русичі розтікалися по багнах та хащах.

8. *Або-або*

Коли б нам 50 літ самостійного життя, то ми або втратили б його навіки, або здивували б світ.

9. *Брехня про традицію*

Деклямуємо вічно про любов і пошану для традиції. Це наша найбільша брехня. В нічому не шануємо старої, ні не творимо нової. Коли є в нас традиція, то хіба безтрадиційности.

10. Мова

В Українців глибоко прихована погорда до рідної мови. Як добре придивитись, вилазить та погорда на кожному кроці.

Можна це дуже добре оправдати, але не можна заперечити.

11. Русь і Україна

Коли вже раз перестануть люди крутити, що ми не є русичі, а історики вияснять докладно справу зміни назви!

Поляки називалися ляхи, румуни (романі) взяли назву з Риму, а теперішні римляни звуться італійцями.

12. Чому нам прикро

Нам прикро, що живемо в час закріплення назви "українці", "Україна". Коли б це було сталося 200 років швидше, то наші предки були б це далеко легше переболіли.

13. Організаційний хист

Українці не мають організаційного хисту, хіба коли організують дезорієнтацію.

14. Планування

Ми — селянська нація, тому всі пляни, навіть політичні, укладаємо на один рік.

Крім того, в рахубу беремо переважно тільки осінь і весну.

Зиму і літо уважаємо за мертві сезони.

Селянин узимі жде, а вліті жне. Зате восени і на весні творить.

15. Селянська риса

Ми дуже нетовариський народ. А втім: звідки мали набрати товариськості, коли наші предки від довгих століть сходилися три рази в році: на Великдень, Різдво і на празник.

Міська людина далеко більш товариська, але... ми ще не маємо міської людини.

16. Селюхи

Ми ще настільки селюхи, що вважаємо місто за місце заробітку, так як сезонний робітник Пруси чи Америку. Дім наш — це таки село.

17. Хлопський розум

Славний наш хлопський розум "пропадає" в місті.

Не раз я думав про те, чому син розумного селянина, що мав усі політичні прикмети, не має ні однієї з них. Батько мовчазний, обережний зі словами — син усе виталапає, батько культурний селянин — син некультурний інтелігент.

Здається, тому що син у місті деклясується. Перестає бути селянином, а не стає міщухом. За освітою він інтелігент, за психікою zdeклясований селянин. Не маючи своєї міської культури — назверх наслідує чужу, і тим самим не творить її для свого сина.

18. Рідка квітка

Вдячність дуже рідка квітка в нашому городі. І то переважно плекаємо її для чужих.

19. *Наївність*

Ми настільки наївний народ, що на підставі чутки творимо політичні концепції.

20. *Хата*

Спитайтеся селянина, як має виглядати його мешкання — він вам докладно скаже, спитайте інтелігента — він почне плутати. Гляди: хлопський розум.

21. *Терпеливість*

Українці страшенно терпеливо зносять фізичні болі, а дуже невитривалі на болі моральні. Тому в нас так багато мучеників і героїв, а так мало політиків.

22. *Дві частини*

I. Український народ складається з двох частин: одна будуюча, друга руйнуюча. На жаль, друга частина активніша.

II. В кожному народі є дві частини: чоловіча і жіноча. В нас даю перевагу жіночій. Вона створила багато безсмертних речей: пісні, вишивки, домашня культура, тощо. Цікаво, якби їй віддати в руки керму народу!?!...

23. *Цікавий об'яв*

Жінки по наших селах роблять враження розумніших. Коли хочете дістати розумну відповідь, куди та чи інша дорога провадить — питайте жінку. Я переконався (в тому) не раз.

24. *Ще про вербу*

Царський режим був господарський, він щороку стинав парості з української верби. Большевицький спекулював інакше: він підтинав вербу при корені, а парості (літературу, малярство, театр, музику і т.д.) лишав на дереві.

В першій випадку щороку відростали нові паростки, але стовбур був здоровий, в другій, паростки розросталися, але листя жовкло, бо висихала ціла верба.

25. *Українська конституція*

Автор української конституції має перестудіювати дві речі: організацію Запорозької Січі й армії батька Махна. Без того не дасть ради.

26. *Чому?*

1. Деякі католики називають православних схизматиками, ложно-вірцями тощо.

Чому, в такому разі, кричать на большевиків, що нищили православну церкву?

2. Чому українці так легко приймають лихі вісті, а так тяжко добрі? Це стосується, в першу чергу, до інтелігенції.

Лихі вісті стосуються до: мови, поведінки і обичаїв.

27. *Стел*

Сказати нам: розваліть цю хату! — мить і хати вже нема.

Сказати: поставте на тому місці шатро! — століття — і шатра ще нема.

28. Хто зна

Хто зна, якби поміряв українцям черепи, чи не дійшов би до якогось висновку. Може тоді знати було б, хто, властиво, не дає збудувати державу. Тоді треба було б зробити переміщення одних і других. По одному боці була б держава, а по другому — степ.

29. Перешкоди

На жаль, дуже часто перешкодою в успіху серед нашої суспільності є дві речі: фаховість і характер.

30. Мовчи, язичку

Українці — балакливий народ. Тому дуже часто мовчазний дурень має марку розумного і доходить до достоїнств.

31. Хиба

В нас великою хибою уважають почуття гумору. При нашій смішності воно шкодить дуже тому, хто таке почуття має.

32. Блазні

Поважні блазні мають у нас велику пошану.

33. Думання

Думати розумом, а не серцем — перша засада народу, що хоче бути самостійним.

34. Міра в оці

Українці не мають міри в оці. Малі речі бачать дуже часто великими і навпаки.

35. Поодинці і в гурті

В нас дуже часто буває так. Поодинокі люди добре думають, мають ясний погляд на справу і знають, чого хочуть. А зійдуться разом — ухвалюють ідіотичну постанову.

36. Легенда

Ми дуже часто творимо легенду в зв'язку з якоюсь особою, чи подією на підставі недійсних прикмет чи фактів. Тому наші легенди такі нетривалі. А тривалих нам так треба, так треба!

37. Меткі і нездари

Мені здається, що 90% метких людей (у нас) це люди характером непевні, так як 90% нездар — люди чистих рук. Штука є зложити провід народу з 10% метких чесних, а 90% чесних нездар запрягти до роботи.

38. Подив для метких

Ми маємо такий подив для активних людей, що часто примикаємо очі на їх лайдацтва.

39. *Наддніпрянци і галичани*

Різницю між наддніпрянцями і галичанами видно найбільше на інтелігенції, бо ні одна ні друга не є вповні українська.

В народі можна говорити хіба тільки про різницю між племенами — без огляду на Збруч (але до 1920 р.).

40. *Різниця*

Адвокат Корчинський сказав так: Різниця між Галичиною і Наддніпрящиною є та, що на Наддніпрящині нема публічної opinio.

Це правда, але в нас вона дуже часто фальшива.

41. *Компромітація*

В нас неможливо скомпромітуватись. Хіба, що хтось є дуже бідний, або дуже скоро поступається.

42. *Кара за гріх*

Нав'язуючи до 42-го року, майже ніколи не дають у нас покути за гріхи супроти народу, а як дадуть, то саме таким, які найменше згрішили, — але й найменше небезпечні.

43. *Мірило культури*

Кажуть, що виходок є мірилом культури. Коли так, то ми недалеко від кафрів.

44. *Хата і поза нею*

Той самий українець, що в своїй хаті поставить перед тобою найліпші страви, найкращі напої, не заплатить за тебе кави в каварні. Це також один з доказів того що ми селянська нація.

45. *Одна з причин лиха*

Українців легко провадити, на жаль, рідко коли в нашій історії провідна людина, чи провідна верства карала когось за свинства.

46. *Талант*

Талант є дуже часто перешкодою до досягнення наміченої мети.

Він рідко коли йде в парі з пильністю. Це стосується як до одиниці так і до цілого народу.

47. *Три роди людей*

В нас є три роди людей:

1. ті, що роблять свинства,
2. ті, що потурають тим свинствам,
3. ті, що бояться виступити проти свинств.

Одиниці, що виступають проти свинств, мусять скорше чи пізніше зійти на пси, або перейти в котрийсь із трьох таборів.

48. *Практично, але непедагогічно*

Коли будеш ціле життя хрунем, а останній рік — патріотом — поховають тебе як князя, коли навпаки — поховають тебе як пса.

Це дуже практично але непедагогічно.

49. *Засідання*

Коли б наша земля несла яйця, то українці давно висидили б Україну на засіданнях.

50. *Три роди шкідників*

Є в нас три роди шкідників: Перші — люди без почуття честі, другі — без почуття обов'язку, треті — без почуття дійсності.

Перших бояться, других толерують, третіх дуже часто слухають.

51. *Добрий будівник*

Кожний добрий будівник звертає при будові увагу не тільки на прикмети матеріялу, але й на його хиби. Наші будівники держави звертали увагу тільки на прикмети матеріялу.

52. *Задні колеса*

Ми, хоч селянський народ, звертаємо дуже рідко увагу на задні колеса.

53. *Історія й література*

Ми вбрали свою історію в шаравари, а літературу в баранкову шапку.

54. *Провідники і маса*

Провідники мусять виставати на голову понад масу. В нас або провідники замалі, або маса зависока.

55. *Дивна риса*

Не знаю, чи є на світі другий народ, що так умів би утруднювати собі взаємно життя, як українці?

56. *Будень і неділя*

Царська Росія толерувала вживання української мови про будень, большевицька тільки про неділю.

57. *Українська заля засідань*

Українська заля засідань не повинна мати крісел.

58. *Що голова, то розум*

Не легко накинути самостійність такому народові, якого майже кожний член має власну політичну концепцію.

59. *Розтратна нація*

Ми страшенно розтратний народ. Від віків розтрачуємо гроші, слова, таланти і кров. Чи не тому ми розтратили державу?...

60. *Степ*

Степ є войовничий, але не вміє будувати. В нас дуже багато людей зі степовою психикою.

61. *Наша геніяльність*

Треба геніяльного народу, щоб на протязі 600 років не дав собі накинути самостійности.

62. *Вдача і характер*

В нас дуже часто більше дивляться на вдачу, як на характер.

63. *Йде про спосіб*

Українці — здібний народ і дуже швидко стали б нацією, тільки не знають, як.

64. *Імпровізатори*

Ми здібний народ і тому в більшості випадків імпровізуємо: промови, імпрези і ... державу.

65. *Сини Ноя*

Багато українців не знають або забувають, що Ной мав ще Сена і Яфета.

66. *Претенсії*

Маємо претенсії до Бога, що не дає нам України.
Маємо претенсію до ворогів, що гарбали від нас скільки могли.
Маємо претенсію до світу, що нас не оборонив і не боронить.
Не маємо претенсій тільки до себе.

67. *Три спекуляції*

Дуже часто громадські спекулянти спекулюють на таких прикметах:

1. чесність
2. страх
3. дурнота

68. *Чого бракує?*

Україцям бракує характерів, не в сенсі чесноти, а в сенсі сили.

69. *Кінець приповідки*

Була тверда, як кремінь приповідка: "З хлопа мене не скинуть".
Большевики скинули, і тут смертельна загроза для селянського народу, яким є українці.

70. *Невикористані нагоди*

Добрих нагод було в нашій історії так багато, що деколи мені здається, що ми є народом прогавлених нагод.

71. *Прикрість*

Галичанам прикро, що Шевченко вродився над Дніпром, але наддніпрянцями ще прикрише, що Франко галичанин.

72. *Не дивота*

Ми втратили державу 600 років тому. Все, що було після цього — не було державою. Тому, як довелося відновляти її — ми не знали, що таке держава.

73. *Плюс і мінус*

Не знаю, чи є другий такий народ на світі, який мав би стільки героїв і стільки зрадників, як їх мають Українці.

74. *Кожний на свій лад*

Поляки посвячують націю для держави, чехи — державу для нації, а українці державу і націю для ідеї.

75. *Штука дурення*

Наша справа буде в світі добре стояти, коли ми потрапимо так дурити чужих, як уміємо дурити своїх.

76. *Історія*

Державні народи, крім диктатур, пишуть свою історію на підставі фактів, недержавні — на підставі потреб.

77. *Золото, про яке не знають*

Українці не знають середини.

78. *Людина і статистика*

На Карпатах, від заходу рахуючи, кінчиться людина, а починається статистика.

79. *Найбільший лихвар*

Найбільшим лихварем українського письменника і інших мистців є його власний народ. За те, що позичив письменникові життя, жадає дуже високих відсотків. Під цим оглядом наддніпрянці менші лихварі від галичан.

80. *Хто кого любить*

Жида люблять сильного, поляки слабого, українці далекого, а москалі п'яного-жорстокого.

81. *Доля Галичини*

Цікаво, що і москалі і поляки хотіли Галичини. Не дуже її зате хотіли наддніпрянські українці.

82. *Готовість допомогти*

Українці все готові допомогти громадянинові, коли він умре.

83. *Історія з псами*

На сусіда, чи незнайомого можемо вішати собак, скільки душа забажає, але борони Боже повісити мале песья на нас всіх.

84. *Сприт*

В нас настільки бракує фахової безсторонньої критики, що сприт дуже часто рішає про славу.

85. *Громадська праця*

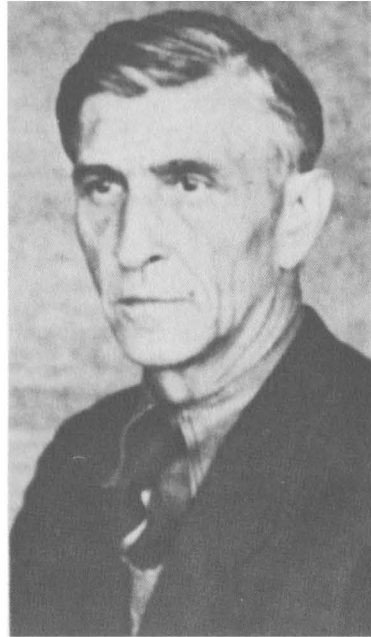
До товариства треба людей приемних, до співпраці чесних, а до громадської праці чесних і розумних.

86. *Про душу і тіло*

Часом душа коротше живе, як тіло.

Роман Купчинський
— на кораблі, 1949 р.

1949 р.

1955 р.

Великий Митрополит

Підлисся

Підлисся — відоме всім село в Золочівщині. Там народився Маркіян Шашкевич у домі свого діда Авдиковського, і потім оспівав те село:

”Там ти скаже дуб старенький,
І один і другий,
Як я жив там ще маленький,
Без журби, без туги...”

Маленьким хлопцем ”без журби, без туги”, заїздив і я до свого вуйка, пароха Підлисся, о. Льва Тарнавського. Не знав я ще тоді про Шашкевича, але добре знав обидва дуби, і того що ”воду тягне”, і того, що над брамою хилився, і ”соснину, всяку деревину”, що вінком оточувала старе, привітне попівство.

Одного дня сказали мені вдома, що завтра їдемо до Підлисся, бо туди приїжджає митрополит.

І ми поїхали.

В Підлиссі, на подвір'ї, як у вулику. Жінки і дівчата з села шурують, миють, тріпають, а по кімнатах попівства то вже таке, що й не покажуйся. Там і меблі переставляють, і підлогу чистять, і вікна вже втретє миють.

Нас, малих, зразу до шпихліра заквартирували, з чого ми незвичайно раді, шпихлір просторий, і волі вдвоє більше, як у хаті.

На подвір'ї в возівні велика річ твориться. Там Яценів Петро дошки ріже, примірює. збиває цвяхами, а все те з такою набожною міною, що аж страшно його спитати, що він таке робить.

— Петре, що то таке буде?

— Не бачиш, ліжко!

— А чого ж воно таке довге?

Петро вважає, що прийшов час відірватися на хвилину від роботи. Випростовується, дивиться на нас, малих, легковажним оком, які ви — мовляв — дурники, і каже:

— То для митрополіти.

І тоді я набрав справжнього страху перед ніколи ще небаченим церковним достойником. Який то він десь грізний, коли такий великий, що аж йому ліжко роблять.

Унесли те ліжко частинами в кімнату і там щойно Петро збив його до купи. І сінник відповідний на те прийшов. А ми великим дивом дивувалися, ходили біля того ліжка та все малими кроками мірили. Вже наші батьки видавалися нам високими, а де-де їм до того: вони не митрополіти.

Цілу ніч я спати не міг. Щораз уставав та дививсь крізь щілини дощок у шпихлірі, чи не світає. Цікавість, помішана зі страхом, багато привабливіша. Надїде — думав я собі — а я сховаюся в порічках коло дуба і з-поза плота бачитиму його, а він мене ні.

На світанку виправляв я бандерію до Ожидова. Хлопці (на жаль, багато старші від мене!) сиділи на конях, повбирані в шапки з биндами та квітами, а коні позакосичувані, як дівчата на празник.

Довго треба було ждати на приїзд, а може й не так довго, як мені з нетерплячки здавалось. Сільський хор під проводом місцевого вчителя не мав часу нетерпеливитись, бо весь час мав заняття: то переставлявся, то голоси пробував, то відкашлював, то вдесять вислухував диригентських вказівок.

Довкола церкви, попри дорогу, на подвір'ї приходства — море народу. Хвилює, гаморить.

Ударили дзвони. Далеко, на дорозі, знялася курява.

Їде!

Те одне слово, не знати ким вимовлене, пішло понад головами юрби, як хвиля вітру.

Враз втихло все, прикипіло до місця. Тільки я та ще кілька моїх однолітків шугнули в порічки коло дуба.

На подвір'я приходства вкотився повіз, запряжений у найкращі в околиці коні.

Але не до коней мені, ні до бандерії тепер.

На повозі — митрополит!

Але де він, де той грізний достойник, що мені у сні вживався, весь у золоті?!...

Хіба це той молодий священик, у скромній чорній рясі, що до всіх привітно всміхався і так ласкаво рукою махав?!...

Може митрополит не приїхав!

Але люди кричать "Слава", але дзвони б'ють, а хор грянув пісню привітальну, що й оклики і дзвони заглушили...

Я обережно виліз із-за плота і підійшов ближче.

Розпитав я і допевнивсь врешті, що це саме митрополит, і мені, малому, аж дивно стало, що він так звичайно, так якось добре розмовляє, що ніхто не боїться його, а навпаки, всі горнуть до нього ближче, раді бодай словечком замінитися з ним.

А по обіді, під кріслатим каштаном, на городці, митрополит слухав хорів, приймав делегації, розмовляв з людьми, випитував дітей.

Сам не знаю чому, але мене якась дивна сила тягнула чимраз ближче й ближче, і врешті я опинився біля його колін.

— Як ти називаєшся? — спитав.

І я відповів, не заїкнувшись, так як би відповів кожному доброму знайомому.

— А ти вже ходиш до школи?

— До другої кляси.

— То ти вже знаєш трохи катехизм!

Думаю, що мій батько, коли почув запит, напевно більше настрашився, як я. Бо мені ні трохи не було страшно. Коли чогось не знатиму, то Митрополит скаже мені. Адже від нього така якась дивна ласкавість б'є...

А увечері, як тіні підлиського саду затопили приходство, і в вікнах погасли світла, я закрався під хату, поглянути, чи не замале ліжко для митрополита.

Адже, як я стояв біля нього в городці, то був йому саме до колін...

Декілька років пізніше пізнав я, що не тільки діти, але й багато дорослих сягало Митрополитові Андрееві ... до колін.

Р и м

Ватикан. Українські паломники, зібрані в синьозолотій залі прийнять, ждуть на авдієнцію папи. Єпископ Іван Бучко, тоді ректор малої семінарії, уставляє всіх у підкову, подає останні вказівки. Якийсь молодий римський архієпископ переходить швидким кроком довкола і оглядає, чи все в порядку. За хвилину, за дві, відчиняться бічні двері й паломники побачать найвищого католицького достойника, наслідника св. Петра — першого керманіча церковного корабля.

Нараз на сходах стукіт дерева об камінь, притишені голоси — і в залу входить на палицях Митрополит Андрей. З ним два наші духовники, що помагали Митрополитові вийти хворими ногами на третій поверх.

Паломники розступаються, пропускають наперед імпазантну постать цілу в чорному, тільки біла борода сріблом сяє на чорній рясі, і волосся сніжним ореолом облямовує високе, порізане скибами дум чоло. Постать у чорному важко ступає, підпираючись костурами, підходить до папського стільця, що одинокий стоїть під амарантовим балдахіном. і стає з боку біля нього.

Дзвін! Раз, другий, третій. Все завмирає в чеканні. Але очі біжать від дверей, звідки має вийти Папа до місця, де стоїть Митрополит Андрей. Історична, незабутня хвилинка. Ось за момент стрінуться два духовні мужі: Голова католицької Церкви і Митрополит Андрей. Навіть не кардинал, звичайний архієпископ, яких стільки в світі, яких не мало в Римі. Це відчувають паломники і їм приємно, і вони горді на свого митрополита, на отого чорного монаха зі срібною бородою.

Відчиняються двері. З витягненими шаблями входить папська гвардія і уставляється по обидвох боках папського стільця, потім знову той сам молодий архієпископ з двома питомцями.

Щойно тоді повільною ходою, сам один, входить у залу Папа Пій XI. Всі паломники давно навколішках, Митрополит Андрей похилений велет на костурах. Папа на хвилину пристає, обкидає оком присутніх і спиняє свій зір на Митрополитові. Підходить до нього і вітається. Митрополит схиляє срібну голову перед маєстатом Вселенського Патріярха, а Папа обіймає велитенську постать наслідника Митрополита Исидора та Веньямина Рутського.

Папа обходить довкола, де-не-де спиняється коло когось із паломників, питається Єпископа І. Бучка, хто це такий, і йде повільним кроком далі.

А скінчивши обхід, підходить знову до Митрополита Андрея і каже принести для нього фотель.

Небувала річ на збірних авдієнціях. Правда, назверх це викликане хворобою Митрополита; але для паломників — ні. Для них Митрополит Андрей гідний такого місця і без хвороби.

Прабабуня

Полями, полями, потім під гору, а вкінці довго-довго піскуватою дорогою крізь темні ліси. Чудова дорога. Коні йдуть помалу, бо пісок, а я зіскакую з брички, виломлюю галузку. йду попри коні і відганяю мухи та оводи. В лісі тихо, темно і запашно.

Врешті — Колтів.

Моя прабабуня — вдова по священику Тарнавським. Купив він їй трохи поля, поставив хату, завів садок і помер. Пам'ятаю, як мій тато казав: "По ксьондзові дзвонять — їмость з села гонять. А її не виженуть"...

Називалася Марія, і на Марію вся родина з'їжджалася на іменини. "Бабця має два літри дукатів, але скупа, то треба насмажити курят." — казала мама. Здається так казали й інші внуки, бо всі привозили їстиво.

А було кому їсти. Внуків наз'їздилося аж з десятеро, а правнуків — тьма. Бувало візьмуться за руки і цілу хату оточать а прабабуня сидить на ганочку і тішиться, а внуки і правнуки ходять довкола і "Многая Літа" співають.

Коли я вже ходив до гімназії, то вчився про Маркіяна Шашкевича і знав його віршик "Підлисса" напам'ять. Вдома сказали мені, що він мав діда, Авдиковського, пароха Підлисса. А в цього Авдиковського оженився Прабабуні тесть, Тарнавський, і відтоді були Тарнавські в Підлиссі, а інші в Ясенові, в Колтові і загалом у Золочівщині. З Тарнавськими поженилися інші і засіли в Брідщині та Кам'яниччині Струміловій на парафіях. Мав я вуйків — куди не рушився, а тіток — що не сказав.

Отже, той Маркіян Шашкевич не називався Маркіян, а Марцісьо. Коли я вже вивчився, хто то був Шашкевич, то запитався раз прабабуні:

— Бабцю! А бабця знала Маркіяна Шашкевича?

— Кого? Маркіяна?! Такого не знала.

— А казали, що він з бабцею до школи ходив!?

— Маркіян? Чекай-чекай, то ти думаєш, Марцісьо. А знала.

Ходив, ходив зі мною. Добрий був хлопчик. Марцісьо. Так, ходив.

І старенькими очима дивилася кудись, тоді я не знав куди, тепер знаю: в далекі-далекі часи.

Бо як я мав 14 років, то прабабуня мала 99. Була два роки старша від Марціся, і, може, тому приємно їй було сказати, що ходила з ним до школи. Разом ходили до школи — значить однолітки. А котра жінка не хоче вдавати, що має менше літ, як має!

— А приїжджав Шашкевич до бабці?

— Котрий?

— Та Марцісьо!

— Так кажі. Шашкевичів було більше. Приїздив. Як був "ялюмном", то привіз мені матерію на фотелі — і показувала рукою. — Добра матерія, ще дотепер служить.

Припустім, що Шашкевич мав тоді 22 роки, себто був рік 1833, ми з прабабунею говорили про те 1908. Справді добра була матерія. На жаль не пам'ятаю, якого кольору. Здається, червона.

— Бабцю, а Маркіян Шашкевич писав до бабці?

— Чого ти все кажеш "Маркіян"? Марцель!

— Але ми в школі вчимося "Маркіян".

— В школі!?

— Бо він славний чоловік. Поезії писав і по нашому проповіді говорив.

— Знаю знаю. Вигнали його з семінара. Сидів трохи в нас і вершики тоді писав. А потім його назад прийняли. То кажеш за нього вчаться в школі. Дивися! — і прабабуня хитала з дива головою.

Померла моя прабабуня маючи 104 роки. До смерти ходила добре, добре чула і добре бачила — мало цього: добре їла. Пам'ятаю: з'їла на вечерю два "шницлі", випила склянку чаю, а на торт сказала: Потім... І Дійсно. Потім його таки солідно покушала.

А ще заки померла, оповіла мені про свого діда, священика коло Бродів. Мала тоді шість років, як їздила до нього в гості. Себто в році 1814.

Мав, казала, її дід велику пасіку. Раз побачила при криниці багато товару. "Діду! З усього села товар до нас прийшов!" А дід подивився крізь вікно і каже: "Ні, дитинко, то наш."

Була в прабабуні тисова спальня. Я про тиса загалом не мав поняття, а прабабуня не багато більше. Сьогодні знаю, що варта була більше, як цілий дім. Все те згоріло в 1914 році. А зі спальнею разом згоріли пам'ятки, курантовий годинник, і всі папери на стриху в куфрі. Папери варті були більше, як тисова спальня.

— Як підростеш, то переглянеш! — казала мені.

Василь Щурат вибирався й вибирався переглядати. Але треба було поїхати в далеку закутину Золочівщини. Так на вибиранні і скінчилося.

Тільки дві нічні шафки добрі люди викинули з горючого дому.

Що з двома літрами дукатів сталося — різно про те говорили.

Може, хтось ще донині їх використовує. Може, комусь урятували життя, або... його відібрали — не знати!

Мамина рука

Руку мами знав я віддавна — себто від ранньої молодости, а може й ще скоріше. Вона давала: їжду, накази, а густо-часто ляпаси. Вона дозволяла цілувати себе при словах: "Нехай мама дозволить", "я вже більше не буду", "я хочу також їхати" і тому подібне.

Але про одну прикмету маминої руки довідався я при нагоді моєї слабости.

Була зима, з великим снігом, але без морозу. Тиша лягла на село, як волохата плахта. Я вийшов на поріг і не чув холоду, пішов на подвір'я — не чув. Побіг над річку, а там хлопці ковзаються на щудлах. Ох, як прекрасно!

Щудло — це було полінце з грубим дротом під сподом. Його прив'язувалося до ноги (звичайно чомусь до лівої) і виходили ковзаньки. Правою ногою тільки підпиралося, розганялося, здержувалося. Така льодова "гуляй-нога".

Я мав на собі тільки короткі штанята і блюзу. Морозу не було. Стояв я на березі річки і дивився, як хлопці ковзаються. Сам теж поковзався, хоч тільки на підшвах. Знову постояв, знову поковзався. Морозу не було.

Не знаю, чи лід був тонкий, чи хтось ополонку прорубав — бийте — не пам'ятаю. А знаю, що в одному місці, коли я йшов льодом, підо мною хруснуло, я заломився і впав у воду. Не глибоко — всього по пояс. Вихопився (зимний лід ще до сьогодні під пальцями чую!) і побіг до хати. А за мною біг регіт хлопців. Чого вони сміються, думав я, і злість мене зібрала. Я кликнув Гектора і зацькував хлопців. Вони пурхнули, як горобці, на другий бік річки, а там на пліт та на вербу.

А тоді почув я зимно, хоч морозу не було.

Ввійшов у хату і дістав: 1.) ляпаса, 2.) теплою чаю, 3.) запалення олегочної.

Приїздив лікар, дуже страшний, бо з рудими вусами, а потім треба було пити різне свинство — гірке і смердяче. А що я не хотів, то за кожний раз діставав п'ять сотиків, а то й десять.

Мама присунула моє ліжечко до свого ліжка, щоб мене не кололо в грудях. А щоб я спав, то давала мені свою руку і я тримав її поки не заснув. Так мені та рука добре робила!

Біль відходив собі геть, а сон приходив і затуляв мені очі.

Потім — не раз бракувало мені маминої руки.

Не тільки на біль тіла.

Різдвяний гість

Ходив змерзлий, змучений і голодний, але люди не пожалували його. Навіть пси, сьогодні ситі і вдоволені, проганяли його з подвір'їв, гналися за ним дорогою.

Вітер ніс снігом, валив його з ніг, засипав йому очі.

Опинився біля останньої хати в селі і — став.

Скрутив на подвір'я, хоч хата була темна і не заносило від неї їжею.

Підійшов обережно до дверей, потягнув повітря носом і відскочив.

Але не втікав. Сам не знав чому...

Рипнули двері і на порозі з'явилася стара бабуня. Її очі побігли у засніжену ніч, а уста щось нечутно шептали. Може молитву, а може скаргу. Адже ще зрання з'їла останню барабольку, спалила останню тріску.

А сьогодні свято, та ще й яке — Різдво!

Пішла б у село, напевно випросила б кусень хліба, може й теплого борщу, але де — в таку неgodу. І ноги не здужують.

Хотіла вже зачинити двері, як щось під хатою заскімліло.

Подивилася — пес.

А пішов ти! — крикнула і махнула рукою.

Але він тільки скупився ще більше і стояв. Його засніжені очі дивилися на бабуся і ждали на чудо. Ану ж!

Не маєш, видно, нікого — промовила бабуся. — Так, як і я.

Хвилину надумувалась.

Ну, то ходи, небоже — кивнула на нього.

Пес не рушився.

— Хутко! Чого стоїш, як пень! — насварила.

І пес пішов.

Спершу до сіней, а там і до хати.

А в хаті — просто під лаву і ліг.

Бабуся більше відчула, куди він пішов, бо в хаті було темно.

Лежи собі, небоже, хоч і не в теплі, але все таки в затишку.

А їсти тобі не дам, бо сама не маю. І за світло вибач, нема ні нафти, ні свічки.

Пошкандибала до постелі, сіла і, рада, що може до когось промовити слово, говорила:

— Якби так, небоже, тепер нам гарячого борщу, а кусень хліба...

Пес під лавою зідхнув.

— Ага! Зідхаєш. І тобі привиджується. Не знаю, чий ти, але не з добром там у вас, коли ти в такий час блукаєш по селі. Все одно, до завтраго будеш у мене, а завтра — щаслива дорога.

Ще довго говорила стара, а пес то зідхав, то поскімлював, а врешті встав, підійшов до бабусі і полизав їй руку.

— Добрий ти, бачу, дякуєш, хоч і за мале, — і погладила його мокру голову.

— Чого ж ти вибрався в таку сніговію, куди ти мандрував ?
Пес сів у ногах бабусі і мовчки дивився в її очі.
А в тому погляді було таке:

Приїхали якісь страшні люди, забрали моїх господарів, і вивезли кудись, а другі прийшли і забрали все з хати, а треті прийшли і нагнали мене. Я три дні крутився коло обійстя, чекав на господарів, потім на кусень хліба. Не дочекався. Четвертого дня пішов, і йшов, і втікав, і йшов, і втікав, аж зайшов до тебе. Як не виженеш — пишуся з тобою, бабусю.

А бабуся гладила його голову і раділа, що Бог післав їй різдвяного гостя.

Колядники

Старий Ільчук вийшов з Босим з хати і глянув на небо.

Сонце вже стояло над лісом, немов надумувалося, де б то прилягти на нічліг. Брав мороз, і ліс все більше синів, бо холод витискав з нього рештки тепла і переменяв у сизий туман.

— За малу годинку звечоріє! — сказав до себе старий і подався до стайні.

Зайшов до коней, вкинув їм за драбини сіна, поклепав по шиях, а вони з радісним форканням терли чола об його плечі.

— Ні, не просить. Не поїду, бо далеко. Я знаю, ви хотіли б, але хай Бог простить. От їжте на здоров'я і грійтеся, бо добрий мороз бере.

Потім заглянув до корови.

— А ти, красулько, вибач мені за тверді руки. Нема вже господині, що тебе вміла доїти.

Корова, видно, прощала йому, бо дотикала його твердих рук своїми холодними, мокрими ніздрями і дихала на нього ласкавим теплом.

Підкинув і їй сіна і пішов до свиней.

Небагато їх було — два підсвинки. Дежали поруч, накидавши на себе мерви, щоб тепліше було.

— Не дурні ви, хоч з рилами. А я вам ще додам! — і підкинув оберемок соломи.

Підсвинки тільки розкішно рохнули і задрімали.

А на кінець заглянув ще до курника. Кури вже давно сиділи на бантах, і тільки півень витягнув голову і приязно кокнув.

— Ти вважай. Пильнуй добре! Як лісовий злодій підкрадеться — дай знати. Твій батько не дав і пропав, як пес у ярмарок. Тільки трошка пір'я лишилося...

Замкнув курник і подався назад до хати.

Стояла вона глибоко в саскачеванських лісах, така сама, як колись у золочівських: під стріхою, з кухнею і світлицею. Тільки, що вхід був з причілка і вікна підсувані.

В кухні, в залізній печі горів вогонь, а зверху стояв баняк, і в ньому кипіла юшка з риби.

— Тільки всього — подумав старий, заглянувши до юшки.

— А та кутя, то хіба для пам'яті для небіжчиків.

Пшениця добре зопихана, але чи добре зварена — Бог святий знає.

Сів на ослоні при вікні і хував на шибку, щоб мати вигляд на світ. Не знати на що, адже ніхто до нього сьогодні не прийде, не прийде...

А все таки прийшли...

Хто його знає, може так, а може саме кризь ту вихухану дірку в наморозі прийшли до нього спомини...

Ех, літа, літа! Що за ваших часів не творилося, що не минулося!...

Пригадуються Ільчукові хлоп'ячі роки, там у лісистих Вороняках, у рідному селі. Хата під горбом, закутана в загату як у кожух, а в

хаті батько, мати, браття, сестра...Святий Вечір, дідух, вечере, а опісля вранішня відправа в дерев'яній церковці на горбі. А ще потім колядування з ровесниками під вікнами сусідів...

"...десять тисяч і чотири
Дітей малих на смерть били,
Христа, Христа не знайшли..."

"Бог натуру
Хотя відкупити,
Посадити
Во Сіоні, на троні".

"Видить Бог, видить Творець,
Що весь мир загибає..."

"Во Вифлеємі нині новина
Чистая Діва породила Сина..."

Прилітають одна за однією коляди, мов ті ластівки із-за моря і б'ються об замерзлі шибки вікна.

Чи тільки із-за моря?

Була ж у нього жінка, були у нього діти, вже тут, у саскачеванських нетрях. І бувало так само колядували, як він у далекому селі, у старім краю. І "вінчували" під вікном...

А тепер ні жінки, ні дітей. Стара он там, під смерекою, діти — син і донька — пішли на своє. Одне в Торонті, друге в Едмонтоні. Писали, кожне просило приїхати на свята, бо вони не можуть. Але де йому, старому. Не поїхав.

І ось у хаті — тільки він і Босий.

Босий лежить під столом і дримає, а він сидить на ослоні і хухає в шибку.

І на залізній печі кипить юшка з риби... Нараз Босий підніс голову, звів вуха, хвилину слухав і заскімлів.

— Що там Босий? Думаєш — хтось іде!? Ніхто, брате, сьогодні до нас не вибереться. Ти дримай, а як юшка буде готова, я тебе збуджу.

Але Босий не кладеться. Крутить носом то сюди, то туди, щось вітрить і дивиться допитливо на господаря.

— Гм! Щось почув — каже Ільчук і собі нагострює слух.

Тонкими струмочками заплив у хату жалібний згук. Один за ним другий, третій. Вверчувався в зимову тишу як сверлик, а потім рядном стелився на всі боки.

— Вовки! — ствердив Ільчук. — Бодай їх виглумило.

В Святий Вечір спокою не дадуть...

Виття ставало щораз сильніше, чим раз ближче.

— Підходять, чортові сини. Напевно від озера в ярк ідуть.

Учора, як за дикими курми ходив, бачив у ярку вовчі тропи.

Надслухує... Не чути... Може поплентались кудись в інший бік.

Але за часок — знову завипи. Тим разом якомсь ніби глухіше...

— Вже в ярку. Чекайте, я вам дам!

Здійняв з кілка рушницю і рушив до виходу.

Відчинив двері і глянув перед себе.

Над муром синього лісу стояла перша зірка...

Рушниця поїхала вниз.

— Не стрілю. Свято! — сказав.

А з ярку немов у відповідь — виття.

Старому Ільчукові стали сльози в очах.

Минула молодість, минулося село на Вороняках, минулася жінка, минули Свят-Вечори з дітьми, з їх колядуванням...

— Нехай хоч вовки мені заколядують.

Обернувся. За ним стояв Босий.

— Не підемо, песику. Нехай колядують.

Вернувся до кухні, сів при вікні і слухав.

— Ау — і — уг!

Славіте його!

Босий присів біля нього, підняв голову вгору і собі завив.

— Ау — іі!

Славіте його!

А потім старий Ільчук зібрав у грудях увесь свій голос і бризнув ним на хату, як сльозами:

Бог предвічний народився,

Прийшов днесь із небес,

Щоби спас люд свій весь

І утішився...

А коли переспівав усі пункти, то встав і пішов до комори. Там висіли на жердці дикі кури, що їх настріляв цього тижня. Стягнув кури з жердки, зібрав у руку, закинув на плечі рушницю і, залишивши Босого в хаті, вийшов надвір.

Обережним кроком старого мисливця підкрадався до ярку.

Хлопці! Гей, хлопці! — кликнув. Натє вам коляду!

і жбурнув кури в ярк.

Хвилину ще постояв, послухав, а тоді вернувся назад — і всі засіли до вечері.

Він, Босий і вовки.

В різдв'яну ніч

Сиділи ми колись за одним столом. Балакали, колядували, згадували минуле і вгадували майбутнє. І було затишно та ясно і в хаті, і в душі, як це буває тільки раз у рік на Різдво. Божий наказ прихилив небо до землі, а людські серця двигнули землю вгору, і було на землі, як у небі, а в небі, як на землі...

"Небо і земля, небо і земля
Нині торжествують:
Ангели й люди, ангели й люди
Весело празнують"...

Глянули ми крізь вікно: довкола не сніг, а мільярди леліток, подивилися вгору, на Чумацький Шлях, на величезний транспарент і на ньому золотий напис — самими зорями: Слава во вишніх Богу, а на землі мир"...

Сиділи ми колись за одним столом.

Родина, приятелі, знайомі ... А сьогодні!

Як стадо куріпок розбите яструбом. Дехто подає про себе вістку, дехто й вістки подати не може, бо яструб над головою кружляє, про декого знаю, що вже ніколи вістки не подасть, а про декого й цього не знаю...

Вгадували ми колись майбутнє. Чи могли передбачити таку дійсність?!...

Де Африка, де Німеччина, де Австралія, де Франція, де Італія, де Канада, де Польща!...

А найдалше з усіх — моя рідна земля — Україна!...

Нема від неї ні вітру, ні хвилі...

Бо з тих країн, люди, що колись сиділи за одним столом, пишуть. І бодай у листах балакають, поздоровляють і часом, рідко коли — всміхаються.

"Далекий світ, великий час.

Пливуть літа рікою"...

Справді далекий світ, у якому ми розсіялись, і — справді великий час, у якому ми живемо, а літа пливуть так швидко, що й оглянутись нема часу.

Пишуть люди...

Одним на Різдво літнє сонце світить, другим дощ очі сліпить, третім буруни морські шумлять, а четвертим лютий холод віддих заморожує.

Але всі вони матимуть сьогодні накритий стіл, і може й сіно під брусом.

Тільки там, де ми колись за одним столом сиділи — не знати!...

Чи мають вони накритий стіл?!...

Чи не замів стола голод?!...

Чи в кутку хати, замість золотого снопа, не чаїться блідий жаж?!.

Чи не завиває в комині, замість вітру, жаль?!...

О, Христе! Дай їм спокійну ніч, бодай ту ніч, у яку Ти приходиш людиною на світ!

Дай їм забути теперішність, позолоти їм спомини і дозволь на мрії.

Нехай не затемнює їх споминів невідома тінь у вікні, не полошить мрій гуркіт мотору під хатою, не повертає дійсності стукіт кулака в двері кімнати!

А тим, що в південних країнах, дай, Христе, сніг. Коли не природний, то хай янголи струсять трохи пір'я з своїх крил. Бо з діда-прадіда віримо, що Ти прийшов на світ у покритій снігом стаєнці.

А всім нам дозволь сподіватися.

Що прийде час, коли ми сядемо за один стіл, а той стіл зіпремо одним кінцем на Карпати, а другим на Кавказ і заспіваємо Тобі хвалу сорокмільйоновим хором:

"Бог Предвічний народився.
Прийшов днесь із небес"...

Бородіяда

Подумав би хтось: борода — ні добро ні лихо. От собі прикраса мужеського лица, або конечність з огляду на хворобу шкіри, або доказ ошадности з огляду на ціну бритви.

Отже ні. Справа далеко більш поважна, як найповажніша борода. Історія людства, себто і українців, знає дуже багато випадків, коли борода була причиною різних особистих і загальних конфліктів. Через бороду розвелося дуже багато подруж (особливо, коли бороду мала жінка!), через бороду дуже багато мужчин мали небуденне щастя в коханні (Генрик VIII!), через бороди Петро Великий мало не злетів з престолу.

Різні народи різно ставляться до борід: англійці їх не носять, москалі їх залюбки вживають, а українці часом сяк, а часом так.

Останніми часами тільки один шотляндець запустив бороду, тому що його брат виїхав до Америки з родинною бритвою, тільки один справжній москаль зголив бороду, бо забагато лишалося на ній чаю і алькоголю, а один українець спершу запустив, а потім зголив бороду, бо ... йому так подобалося.

Це все про цивільних, бо в духовнім стані справа бороди зовсім інакша. Назагал католицьке духовенство голить бороди, православне запускає. Кажу назагал, бо серед католицького духовенства чимраз більше аматорів бороди, не тільки у біритуалістів та місіонарів на Волині.

Така мода дуже не подобалась безженникам станиславівської дієцезії і вони постановили виповісти бороді безоглядну війну. Час на цю "бородраківку" вибрали дуже добрий. Тихо, спокійно, ніде ніщо не діється, важніших справ нема, то й можуть собі українці дозволити на бородову війну. Отже взяли і написали письмо до Конгрегації Східньої Церкви в Римі з просьбою, щоб вона заборонила в католицькій церкві бороди носити. Письмо було й оголошене в пресі, що — як кажуть специ — трапилося щойно другий раз від часів Лютера, в чому я сумніваюся, бо думаю, що ще хтось мусів бути.

Хто зна, як би ціла та переважлива для нас справа скінчилася, коли б не одна цікава обставина: кардинал Евген Тіссеран, провідник Конгрегації ... сам носить велику бороду...

Боротьба з бородами в духовнім стані не є монополем станиславівських безженників. І в православних були серйозні спроби скінчити з волохатим додатком на лиці.

Про це свідчить пісня, яку і в Галичині знають:

Журилася попадая
Своєю бідою:
"Бідна ж моя голова
Мій піп з бородою..."

Згрижена пані-матка пішла на авдієнцію до владики, щоб він казав пан-отцям бороди голити. Але дістала таку відповідь:

"Подивися, попаде,
Адже я владика,
А у мене борода
Ось яка велика!..."

Припускаю, що й кардинал вийде з клопоту в подібний спосіб.

"Хоч на мені капелюх,
Кардинальська ряса,
А у мене борода
До самого паса..."

А тоді знов треба думати, який би в нинішніх спокійних часах вишукати новий казус, щоб трохи зрушив спокійне плесо нашого життя.

Клаптик радості

Оглянувся я нині, а то вже ікс моїх фейлетонів про політику. Так ніби ціле наше життя тільки політикою начинене!? Годі! Досить! Зверніть очі в інший бік, де не має приступу диявол ненависти, а царює бог любови.

Був я недавно на весіллі... Направду, Шановні Читачі, на весіллі! І не женився там старий радник, що за рік піде на емеритуру, з невістою, що перед часом пішла на пенсію, а молодий хлопець з молодого дівчиною, а женився так, як це вже тільки в переказах живе.

Весілля в нинішніх часах — загалом рідка птиця. Університетський "нумерус нуліус", теологічний "лекс целібатікус", а загальний "статус павперікус" не сприяє розкладанню домашніх огнищ, хочби й яких малих. Коли вже хтось і рішиться на спільну родинну ватру, то запалює її в такій тайні і в таких розмірах, що ніхто навіть не заprimітить.

Весілля, на яким добрі боги дозволили мені бути, відбулося з усіма приписами передвоєнного весільного кодексу.

Отже на станції не чекали гості на коней, а навпаки возів не було замало, хоч гостей приїхало більше, як сподівалися, а міські гості дістали верхню одіж, хоч цього не сподівалися.

Стареньке попівство вітало приїжджих білими стопами веранди і фестонами з барвінку, і на вулиці стояло все здорове населення села і рахувало та розпізнавало гостей.

— П'ятнацятро!

— З тими, чи без них?

— Без. Тепер вісімнацять.

— А посла рахував?

— Ще би ні! І того, що з ним.

— Ага, той, що в газеті пише!

— А де ж канонік зі Львова?

— Відай ще над'їде.

— Либонь ні, бо був би в першій повозі їхав.

Напевно був би їхав, коли б був приїхав. А варт було. Коні як кати, фірман з цератовим кашкетом, а батіг... Раз тільки в мого батька такий був, і то його на першій пазнику вкрали.

В кімнатах народу а народу. Отці духовні з родинами (і то не якиминебудь!), цивільні усяких фахів (теж не якихнебудь), а над тим усім армія в особі старого генерала.

Серед гамору розмов, привітань і припрошувань чути бренькіт струн. У сірім кутку малої кімнати готується до свого виступу музика, підстроюючи свої інструменти (гляди бренькіт!) і свої музичні здібності (гляди пузата пляшка, сильно випорожнена!).

Два дружби, як мухи в окропі. Звиваються, дають розпорядження, запрошують, перепрошують, представляють.

Молодої і на лік ніде нема, молодий тільки час до часу блисне і

зникає, як метеор, дружки дали себе хвилину подивляти і зникли. Одне слово — усе як припис каже.

Решта йшла також по припису: Шлюб був назначений на вісімнацяту (нового стилю!) а в девятнадцятій почалось благословення.

Хто брав модерний шлюб, той нехай жалує, що не падав до ніг батькам, не чув добрих матірних і батьківських рук на своїй голові, а все те в білій сукні "з вельоном" і при звуках пісні "Де згода в семействі".

Тут усе те було від альфи до омеґи, а визначний тенор між послами і один з найліпших весільних старостів, яких я бачив, так потягнув "і з ними він живе", що аж серце радувалося.

А того серця було так багато...

І в старенькім попівстві, і довкола нього.

Бо в весіллі брали участь не тільки родина і гості, але й ціле село.

Два дні тому був прийом для ґаздинь і ґаздів, а вчора дівич вечір і вінкоплетення. Тому нині ціле село на ногах, а всі електричні ліхтарки в руках, ілюмінацію роблять.

Церква, як на Великдень, — світлами горить, шість панотців шлюб дає, хор скріплений дооколишніми солістами, вікнами термосить. А музика терпеливо жде надворі, щоби заграти такий "туш", якого давно околиця не чула.

А потім похід додому під звуки марша "Соколів", при світлі ліхтарок і осіннього місяця, що в саму пору викотився на чисте небо...

Ну, що ж, Шановні Читачі, казати чи перестати!? Перестану, бо всього і так не опишу, а дехто ще подумає, що це все вигадка.

Отже ні! Відбулося таке весілля в Галичині в 1937 році, дай Боже, щоб не останнє і не тільки в Ходорівщині, бо — без огляду на все — і нам треба якоїсь радості в житті! Бодай клаптик, як усміх синього неба в осінню сльоту...

Щасливець

Щастя — річ дуже умовна. Те, що один вважає за щастя, другий має це за припадок, а деколи буває, що й нещастя називають щастям, так зване: щастя в нещасті.

Знав я одну людину, що до неї прилипла слава щасливця, як смола до руки. Всі говорили: він має щастя, йому йде, йому ведеться.

Спривчинився найбільше до тієї слави таки його приятель. Так говорив, так запевнював, що люди повірили.

— Уявіть собі, що за щастя: їхав конем, упав і тільки кістка йому трісла.

— Очевидно. Одже міг скрутити в'язи.

— Інший так, але не він.

І обидва розмовці похитували головами.. Щастяр!

Здибався той щасливець із приятелем:

— Уяви собі, вчора на мечу вкрали мені чотири злоті.

— А мав ти при собі більше?

— Мав тридцять злотих, але в іншій кишені.

— Ну, і кажи, чи не маєш щастя! Чому злодій мусів полізти до кишені з чотирьома злотими. Мені напевно вкрав би тридцять, а чотири залишив.

Дістав щасливець тиф. Дехто пробував навіть жалувати його. Але інші заспокоїли того декого.

— Що, тиф!? Певне — для вас, для мене могла б бути катастрофа, але він має щастя!

Справді. За місяць появилвся тифозник між людьми. Сухий, волося вилізло, очі споловілі, ледве ногами волочить.

— Ех, ти в чіпці роджений, слово даю.

— Добре в чіпці. Десять днів непритомний, лікарі вже надії не мали.

— Нехай би мене були спиталися. Щастя, брате, то велика річ! — і поклепав його по вихуділих плечах, аж тифозник присів.

Оженився щасливець. За рік покинула його жінка.

З делікатности ніхто йому в очі нічого не говорив, але поза плечі, то так.

— Має, хлоп, щастя. Ліпше тепер, як п'ять, шість років.

Подумайте: діти, і вони зжилися... А так — вільний, як пташок.

А ще за рік жінка вернулася назад. Щасливець, що мав робити, погодився. Любив її.

Тоді приятель таки просто до нього:

— Я це зразу казав. Твоя, друже, не пропаде!

Щасливець усміхався, як небіжчик до стелі, бо що було робити.

Прийшла війна. Перша німецька бомба, що впала на місто здемолювала його мешкання.

Він, жінка й діти сиділи в пивниці і зрятувалися. Після налету ви-

лізли наверх і стали порпатися в румовищах, може знайдуть щонебудь.

Довідався про все приятель.

Побіг, щодуху, прибіг і аж руками сплеснув:

— Що не кажи, а це вже таки щастя.

— Не говори дурниць! Твоя хата стоїть, правда!?

— Що з того. Але в мене була ревізія, мало що мене не забрали.

А врешті: якби так, не дай Боже, бомба в нашу хату, то ... і зідхнув.

Нишпорячи поміж руїнами він нараз радісно скрикнув:

— О!

Всі глянули на нього.

— Дивіться, будильник! І навіть скло ціле.

Потім приклав до вуха:

— Слово даю, що за щастя, уявіть собі: йде!!

Минули роки, прийшов великий ісход.

І щасливець і його приятель опинилися врешті за морем, в Америці.

Довго не чув я про них, урешті недавно читаю в часописі: помер щасливець.

Здибаю його приятеля і кажу:

— Шкода бідолахи, ще нестарий був чоловік.

— Але бачите, і на кінці життя не покинуло його щастя!

Положився вечором до ліжка, а на рано — вже труп.

Нема ради. Навіть передчасна смерть не змогла відчепити людині марки щасливця.

І пригадалося мені моє рідне село, а в тому селі спілий на одно око Василь.

Коли він помер, то люди казали:

— Легку смерть мав. Потребував заплющити тільки одно око.

Без дискусії

Йшло про заяву в справі самостійности України.

— Треба скликати збори представників товариств! — сказав голова об'єднаних товариств у Новім Вавилоні.

— Очевидно! — підтвердив секретар. — Такі збори не повинні тривати довше, як півгодини. Адже всі товариства стоять на ґрунті самостійности.

— В такому разі пишеть проект заяви: "Представники нововавилонських товариств і установ заявляють, що український народ прагне самостійности і має право на неї!!!"

Скликали збори...

На дивне диво представники зійшлися майже точно і майже всі.

Голова об'єднаних товариств забрав слово:

— Шановні Пані і Панове! Наші національні вороги заперечують нам право на державну самостійність! Тому ми мусимо дати відпір ворожим зазіханням і ухвалити відповідну заяву. Проект її звучить так: Представники українських товариств і установ у Новім Вавилоні заявляють, що українці мають право на самостійність!?

(Голоси: Очевидно! Ясно! Певна річ!).

— Тому може хтось забере голос щодо самого тексту заяви. Прошу!?

Тиша...

— В такому разі піддаю заяву під голосування. Хто "за"?

— В справі формальній! — загуло з кутка залі.

— Прошу!

— Я протестую проти такого цілком недемократичного способу ведення справи!...

(Голоси: Що таке? Чого ви!? Сідайте!).

— Шановні Пані і Пановне. Прошу мене не тероризувати! Ми стоїмо на найбільш демократичній землі найбільшого демократа. І тому кожному вільно висловити свою думку...

— Чи Ви є проти заяви? — спитав предсідник!

— Зовсім ні, але прошу мені не перебивати! Отже: Чи це по демократичному давати заяву під голосування, без дискусії?!..

— Мій пане, я питався, чи хтось хоче змін у тексті!

— Не про текст іде, а про саму суть справи. А суть у демократичности. Жадаю відкриття дискусії на справу самостійности.

— Але ж пане, я питався, чи хтось "проти".

— Ви питали, хто "за"!

— А Ви є "проти"?

— Ні! Але я за демократичністю. Я не годжуся, щоб ми ухвалювали на сліпо. Самостійна — в порядку, але нехай буде дискусія!

Предсідник обтер з чола піт, і надломив крісло.

— Добре! — заскреготав зубами. — Хто голоситься до слова? Десять рук вистрілило вгору.

— По порядку, по порядку! Перший — пан Отруба...

— Ні, вибачте! Не пан Отруба, а я!
— Добре, перший пан Кант. Другий пан Отруба, третій пан
порад...

— Ні, я був швидше.

— Хай буде. Ваше прізвище?

— Дивно, пане передсіднику, що ви собі мене не пригадуєте.
Вчора були ми разом на засіданні... Митарський!

— Отже четвертий пан Митарський. П'ятий... — і так далі.
Записування тривало досить довго, з огляду на правильну черго-
вість, але врешті таки скінчилося.

Після того кожний з десятих був за тим, щоб не переводити
дискусії, а доказував це менш-більш десять хвилин.

Коли десятий скінчив, перший почувся ображеним висловами
третього, що, мовляв, люди непотрібно забирають голос, четвертий
пригадав собі, що має ще щось додати, а третій відповів першому.
Після того одинадцятий, дванадцятий і так далі, і так далі, почувися
на силі докинути кількадесят чи кількасот слів, а кожний кінчив
так:

"Тому, на мою думку дискусія зайва!"

.....

З уваги на пізню пору, ухвалу заяви про самостійність відкладено.

Замість фейлетону

Оце вісімнадцятий раз у моєму житті сідаю писати великодній фейлетон. Але біда! Що якусь тему придумую, то нараз із закамарку мізку пригадка: це вже було!

Повторяти — не випадає і не хочеться. Ану ж хтось має річники "Діла" від 1924 року, загляне — прикро. Правда, в нас назагал тяжко скомпромітуватись, але я незначна особа — не забудуть. Ще якби "Свобода" розходилась тільки в Нью-Йорку, можна б було зарискувати. Тут страшенно швидко бібліотеки нищать, напевно ніхто річників "Діла" не має, але Сполучені Штати великі, щось 48 стейтів, напевно в котрімсь є таке підсоння, що в ньому друковане слово не так швидко вивітрює...

Писав я в своїх фейлетонах про різні Великодні.

І про воєнні: в Карпатах, над Золотою Липою, над Стрипою, над Дністром і над Дніпром.

І про сільські, радісні, як молоде життя.

І про львівські, шумливі під Св. Юром, і "чемеричливі" в хатах, хоч кожний з нас викупив карту "Відродження", звільнюючись від алкоголю.

І про всяку всячину — до куховарських приписів та печива включно.

З воєнних, особливо київський Великдень у 1920 р. стоїть мені перед очима, як живий.

Поети: Загуг, Савченко, Чумак, Бобинський і ще хтось там, зібралися в богеміста Хомика і пішли на Богослуження до Софійського Собору. Була темна, тепла, весняна ніч. Небо висіло низько над землею, мовби хотіло приглядатись, що там буде діятися у наново зукраїнізованім храмі. Собор битком набитий, на хорах 150 співаків. Митроп. Липківський говорив проповідь. Але таку, що серце росло від радості і завмирало від страху за цього великого, відважного українця.

"Чорна хмара заступила наше небо — казав, (а пів церкви красноармейців!), — але вірте і майте надію в Бозі: сонце таки проб'ється".

А після "Христос Воскрес" заграли дзвони Софії, а там Лаври, Володимирського, Михайлівського і всіх інших церков. Цілий Київ був дзвонами злеліяний.

А на площі христосувались люди. Особливо щиро виконували цю традицію киянки, не зважаючи ні на Збруч, ні на наголос (Ех! Літа, літа!...).

Потім був я на сніданні в Софії Тобілевичевої, вдови по Іванові.

Три ложки борщу, дві ложки гречаної каші і чотири "листки" ковбаси. Бенкет для виголоднілих! Одна гостя так переїлася, що другої днини на той світ переставилась.

(В Америці, країні переситу ніхто в це не повірить!)

Міг би я написати про наші чудові сільські Великодні.

"Ой, Іванчику, Біданчику!

Та поплинь, та поплинь по Дунайчику"...

Але замість веселого настрою накличу спомини, а з ними й журбу. Дай Боже, щоб бодай у лісових гущавинах Рідного Краю задзвеніла ця прастара гагілка!...

Про Львів теж не буду згадувати — сумно. Врешті маємо і в Нью-Йорку Св. Юра, тільки ніхто гагілок не виводить (а здалось би!).

Ще найлегше було б написати про великодні їства. Все таки куховарські приписи, з огляду на інші додатки, дещо змінені.

Наприклад:

"Конгресовий перекладанець", "зудаковий торт", "матерньо-союзна баба", "золотохресна паска", "єнтешинка з уванілією", "рейдуючі бублики", "колгоспні галушки", "діпісний оселедець", "ситізенська полядвиця", горілка з бандеролею і без, чи якась інша мельніколаївка.

Але ... боюся!

Я людина рахманна (як писав часто один наш письменник, що дуже любив це слово, хоч не знав, що воно значить!) — і не хочу клопоту. А то ще заоксаненчиться така палка дискусія, як у справі правопису.

Не хочу...

Загадки

Люблю загадки, які б вони не були. Навіть людей, що їх відгадати важко. Наприклад: переписуєтесь із людиною, здається вам — усе в порядку, аж нараз — не відписує вам. На одного листа, на другого, третього. Питаєте, може, хворий — не відповідає, значить — образився. Інший спитав би чому, я — ні. Цікаво мені, чого надувся, чи надулася! Буває, що відгадаю, а буває, роки пройдуть, а я не маю відгадки.

Або хтось починає дивитися на мене непривітним оком. Думаю: чому? Що я такого зробив, чи сказав? Часом догадуюсь, а часом ні. Часом така згадка зовсім легка, а часом дуже тяжка. Особливо тяжка вона тоді, коли людині щось уроїться і ніяким способом не можна їй цього з голови вибити. Тоді стараюся відгадати вже не те, що їй уроїлося, а те, чому їй уроїлося.

Цікава загадка людина, і я люблю таких людей, хоч часом буває така тяжка, що, не відгадавши, кинеш.

Але я заліз у психологію, а сьогоднішня моя тема не про психологію, а таки про звичайні загадки, в часописах і журналах.

Люблю я ці загадки, усі ці магічні квадрати, хрестиківки, шаради і тому подібне.

Любив я їх ще змалку.

Бувало мама щось шиє, а я біля неї сиджу і відгадую загадки з "Дзвінка" (був такий дитячий журналик). Пригадую собі квадрат. Треба було відгадати чотири слова, по п'ять літер кожне, щоб доземно і поземно однаково вийшло. Перше слово: "Що є на дереві?" Друге: "Страшить людей". Третє: "Живе в воді". Четверте: "Мешканець пустині".

— Мамо, що є на дереві?

— "Дзвінок" для тебе, не для мене. Відгадуй сам.

Взявся я до найлегшого: що живе у воді... "Риба!"

А тоді відгадав, що є на дереві... "кора!" Вкінці мешканець пустині... "Араб!"

Тільки з другим словом ішло тяжко. Що страшить людей? Ні вовк, ні чорт не підходять! Бо раз: обидва закороткі, а два: чотири літери вже маю бракує тільки п'ятої.

Таки мусіла мама допомогти. І вийшло: "Опир!"

— І пощо дітям такі тяжкі загадки давати! — нарікала потім.

А ще треба було пояснити, що таке "опир"...

Пригадався мені цей магічний квадрат із "Дзвінка" при відгадуванні однієї загадки. Теж із дитячого журналика.

Прийшов до мене цей журналик, от я за загадки. Навіть олівця в руку не взяв, що — думаю — може бути за трудність?!

Але як почав, то й олівець узяв, і два аркуші паперу списав, і... ані руш.

Покликав усіх домашніх до помічі, а й ті не дали ради. Прийшла до нас знайома, всі загадки в тижневику "Свободи" відгадує (навіть

із друкарськими чортиками!), а й вона не втяла.

— Ото — каже — нічого собі загадка! Чекайте, я собі відпишу, як відгадаю, дам знати.

Минув тиждень — не дала знати. А напевно мучилась, бо любить загадки не менш від мене.

І я не давав їй знати, бо загадки не рушив.

Нічого іншого, тільки теперішні діти багато мудріші, як ми колись були. Редактор журналіку певно також старший чоловік, але йому легко було відгадати, бо мав усе написане!...

Мучився я, мучився, а вкінці кинув. Зате склав свою власну загадку. Нехай — думаю — і від мене мають щось українські діти.

Отже:

1. Бразилійська рослина (є майже всюди над рікою Параною!)
2. Назва висохлого озера в Монголії (нема на мапах!)
3. Номер черевиків Наполеона (словами!)
4. Ім'я тещі одного з вавилонських королів (здрібніле!)

Початкові й кінцеві літери дадуть ім'я і прізвище китайського письменника, здається з 8. ст. перед Христом.

Найближчою поштою пішлю до дитячого журналіка. Коли діти мали відгадати ту, якої я не рушив, то легко відгадають і цю.

Алфавитний показчик віршів

Багата ти еси	74	Лети, моя думо	27
Буває так	80	Лист до приятеля	48
Була така	42	Листопад	73
В горах	44	Ліс	64
В 50-ти ліття	61	Малому дні, як тижні	81
В третю річницю смерти	57	Мені не жаль	45
Великдень	37	Місто	36
Вечір (Вечоріє, сірі тіні)	22	Молитва	60
Вечір (Ніч квочкою)	40	Мрія	56
Він	79	Мряка	46
Вітер I	29	Ніч	55
Вітер II	31	Отці духовні	71
Вона	78	По війні	59
Давні ми вже	66	По полі вітер	25
Два світи	63	Ранок	54
До (Перепливуть роки)	51	Розігнала доля	65
До пані Соні	72	Розлетілись мої мрії	69
Добрі долоні	58	Роса, хмара та сніг	32
Засумуй, трембіто	26	Сльота	28
Зима	35	Спека	30
І там, і тут	52	1913-го літа	21
Йдемо дорогою життя	62	У гостину	47
Кінець літа	43	Хатка	70
Кожний думай	76	Ходиш в церкву	77
Коханий, чуєш	41	Хотіла м'ячика	39
Краків	53	Як ніч приляже	75

Зміст

Слово від упорядників	7
Дещо про автора	9
Біографічні нотатки	13

Поезія

1913-го літа	21
Вечір (Вечоріє, сірі тіні)	22
По полі вітер	25
Засумуй, трембіто	26
Лети, моя думо	27
Сльота	28
Вітер I	29
Спека	30
Вітер II	31
Роса, хмара та сніг	32
Зима	35
Місто	36
Великдень	37
Хотіла м'ячика	39
Вечір (Ніч квочкою)	49
Коханий, чуєш	41
Була така	42
Кінець літа	43
В горах	44
Мені не жаль	45
Мряка	46
У гостину	47
Лист до приятеля	48
До (Перепливають роки)	51
І там, і тут	52
Краків	53
Ранок	54
Ніч	55
Мрія	56
В третю річницю смерти Нестора Нижанківського	57
Добрі долоні	58
По війні	59
Молитва	60
В 50-ліття	61
Йдемо дорогою життя	62
Два світи	63
Ліс	64

Розігнала доля	65
Давні ми вже	66
Розлетілись мої мрії	69
Хатка	70
Отці духовні	71
До пані Соні	72
Листопад	73
Багата ти еси	74
Як ніч приляже	75
Кожний думай	76
Ходиш в церкву	77
Вона	78
Він	79
Буває так	80
Малому дні, як тижні	81

Проза

Терпкі думки	85
Великий Митрополит	95
Прабабуня	99
Мамина рука	101
Різдвяний гість	192
Колядники	104
В різдвяну ніч	197
Бородіяда	109
Клаптик радості	111
Щасливець	113
Без дискусії	115
Замість фейлетону	117
Загадки	119
Алфавитний показчик віршів	121
Ілюстрації	5, 23, 33, 38, 49, 67, 93

